

Перехідні процеси у секторі захисту

Дослідження перехідних процесів у контексті скорочення гуманітарної допомоги у сфері захисту у Центральній та Західній Україні

Дослідження шести громад Львівської, Івано-Франківської та Вінницької областей
Жовтень 2025 року | Україна

Контекст та обґрунтування

Оскільки потреби постраждалого від війни населення на Заході і в Центрі України стають все більш затяжними і менш гострими, Плани гуманітарних потреб і реагування (ПГПР) на 2024 і 2025 роки були зосереджені на наданні життєво необхідної допомоги на Півдні і Сході країни^{1,2}. Як наслідок, гуманітарні організації почали згортати програми допомоги на Заході та в Центрі країни. Водночас перші дискусії щодо відходу від гуманітарної допомоги підкреслили важливість належної координації цього процесу та забезпечення того, щоб негуманітарні системи і ресурси були здатні задовольнити поточні і часто складні потреби. Станом на січень 2025 року виникли додаткові проблеми через раптове і потенційно довготривале скорочення фінансування як гуманітарної діяльності, так і діяльності з розвитку, що ще більше посилює необхідність сталого переходу до інших форм допомоги³.

Початковий План гуманітарного реагування на 2025 рік мав на меті надати допомогу 6 млн людей із 12,7 млн людей, які її потребували (що менше ніж 8,5 млн з 14,6 млн людей у 2024 році). Однак після подальшого скорочення фінансування у квітні 2025 року план був переглянутий і пріоритети змінені, тож допомогу планується надати 4,8 мільйонам людей⁴. Пріоритет надається людям з крайніми та катастрофічними потребами, насамперед тим, хто проживає поблизу лінії фронту, а також особам з гострими потребами в регіонах з окремими кризовими зонами у західній та центральній частині України. Крім того, план робить акцент на стійких, довгострокових рішеннях, пов'язуючи гуманітарну діяльність із національними механізмами, доповнюючи українську систему соціального захисту і надаючи пріоритет забезпеченню основних послуг через державні установи, де це можливо⁵. Система захисту в Україні загалом охоплює широкий спектр потреб населення, проте її якість і спроможність потребують подальшої оцінки. На додаток до соціальних послуг, що надаються такими установами, як Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), та службами захисту окремих вразливих груп населення, таких як Служба у справах дітей, влада створила Центри безоплатної правової допомоги (БПД) і Центри життєстійкості, які переважно надають психосоціальну підтримку у відповідь на потреби населення у захисті, які зростають в умовах війни⁶.

Попри це, постраждали від війни жителі Західної та Центральної України й надалі стикаються з постійними і часом комплексними проблемами, що ставлять під загрозу їхній добробут, довгострокову стійкість і перспективи сталого відновлення країни. Хоча темпи внутрішнього переміщення населення сповільнилися, станом на жовтень 2024 року 3,6 млн людей залишалися внутрішньо переміщеними, причому все ще тривала обов'язкова евакуація зі східних і північних регіонів⁷. Станом на грудень 2024 року, за підрахунками, близько 591 000 внутрішньо переміщених осіб (ВПО) проживали в Західній Україні (4% з них були розміщені в місцях тимчасового проживання)⁸. Інші вразливі групи, такі як люди похилого віку, люди з інвалідністю або хронічними захворюваннями, а також домогосподарства з дітьми (особливо з одинокою особою, яка здійснює догляд) стикаються з комплексними проблемами, зокрема у секторі охорони здоров'я, психосоціальної підтримки та засобів до існування. На тлі цих проблем задоволення потреб населення є викликом для надавачів послуг, багато з яких працюють на межі своїх можливостей.

Тому дуже важливо дослідити, як і в якій мірі задовольняються поточні потреби населення, що постраждало від війни, у захисті на місцевому рівні, а також оцінити процес переходу.

Ключові висновки

- До ключових сфер, які постраждали від скорочення обсягу допомоги і були недостатньо охоплені державними надавачами послуг, належать: правова допомога, психосоціальна підтримка, допомога постраждалим від ГЗН, безпечні простори для дітей та послуги у сфері соціального захисту (за повідомленнями, окремі соціальні працівники в обласних центрах стикаються з перевантаженням і браком ресурсів). При розробці політики чи програм у секторі захисту також важливо враховувати такі аспекти, як засоби до існування, житло/місця тимчасового проживання та потреби у сфері охорони здоров'я, оскільки ці питання взаємопов'язані.
- Деякі групи, у яких наявні вразливості (такі як вік та інвалідність) були посилені внаслідок війни та переміщення, ризикують залишитися поза увагою у зв'язку зі скороченням обсягів допомоги, оскільки повна самостійність для них є недосяжною. У поєднанні з обмеженими можливостями державних установ та приймаючих громад задовольняти потреби в окремих секторах та місцевостях, це створює проблему, яка потребує сталого довгострокового рішення.
- Тісна співпраця між зацікавленими сторонами, зокрема активне залучення НУО та організацій громадянського суспільства (ОГС), позитивно впливає на надання послуг. Однак надання послуг і співпраця між зацікавленими сторонами відрізняються залежно від місцевості, що часто зумовлено місцевим бюджетом та політичною волею і створює ризик фрагментації стандартів. Іншими перешкодами для надання послуг є фінансові обмеження та брак персоналу.
- Координація та комунікація щодо переходу є чітко окресленими, проте деякі місцеві зацікавлені сторони можуть не мати чіткого бачення процесу скорочення через обмежений час для планування, реалізації та інформування про перехід під час перенесення гуманітарними організаціями своїх ресурсів на Схід і Південь. Крім того, постраждале населення не має впевненості в отриманні допомоги від НУО та в безперервності роботи місць тимчасового проживання ВПО, що заважає їм планувати майбутнє.

Огляд методології

Дослідження має на меті забезпечити дані для обговорень гуманітарних і політичних аспектів перехідних процесів шляхом вивчення, як і в якій мірі задовольняються поточні потреби населення, що постраждало від війни, та потреби у захисті на місцевому рівні у відібраних громадах Центральної та Західної України в умовах скорочення гуманітарної допомоги, а також оцінити, чи є перехід від потреби у гуманітарній допомозі до інших довгострокових рішень сталим, скоординованим та системним.

Дослідженням були охоплені шість громад у трьох областях Центральної та Західної України*, де відбувається скорочення гуманітарної допомоги: Івано-Франківська та Бурштинська громади (Івано-Франківська область), Львівська та Трускавецька громади (Львівська область), Вінницька та Погребищенська громади (Вінницька область) (Карта 1).

Перед збором даних було проведено огляд вторинних джерел та консультації з представниками гуманітарних кластерів для формування контекстного розуміння ситуації та розробки плану дослідження. Дослідження базувалося на якісних даних, зібраних у період з 24 квітня по 23 червня 2025 року. Збір даних відбувався за допомогою інтерв'ю з зацікавленими сторонами та інтерв'ю або обговорень у фокус-групах з постраждалим населенням.

Були проведені інтерв'ю з ключовими інформантами (КІ) з-поміж місцевих надавачів послуг, зокрема представників місцевої влади, державних установ і НУО, що надають послуги у сфері захисту, представників місць тимчасового проживання (загалом 46), а також представників міжнародних організацій (МО) та міжнародних неурядових організацій (МНУО) (загалом 5), які працюють або працювали у відібраних громадах у сфері захисту. КІ дали змогу отримати розуміння процесу переходу та структури відповідальності, а також виявити наявні перешкоди, можливості й ризики**.

Обговорення у фокус-групі (ОФГ, загалом 22) були проведені з представниками місцевих вразливих груп населення, зокрема із домогосподарствами, які мають в своєму складі людей похилого віку, домогосподарствами з дітьми, ВПО, які перебувають у місцях тимчасового проживання (МТП), а також ВПО, які мешкають поза межами МТП. Крім того, інтерв'ю на рівні домогосподарств (ІДГ, загалом 20) були проведені з домогосподарствами, у складі яких є особи з інвалідністю або хронічними захворюваннями, а також з деякими домогосподарствами з дітьми. Збір даних серед вразливих груп населення дав змогу дослідити незадоволені потреби та отримати їхнє бачення перехідного процесу***.

Детальна інформація про вибірку представлена в Додатку 1, а опис методології – в [Технічному завданні](#).

Як додатковий етап дослідження, 6 серпня 2025 року фахівці REACH провели у м. Вінниця семінар, метою якого було напрацювання можливих рішень для проблем, виявлених під час збору даних.

До участі у семінарі були залучені зацікавлені сторони у сфері соціального захисту, зокрема представники місцевої влади та державних служб, місцевих, національних і міжнародних неурядових організацій, деякі з яких раніше брали участь в дослідженні як ключові інформанти. Після презентації та обговорення результатів учасники запропонували можливі рішення обраних ними проблем з урахуванням пов'язаних з цим викликів та визначенням відповідальних сторін. Обговорення відбувалися у межах чотирьох тематичних груп: Соціальні послуги, Правова допомога, інформування та підвищення обізнаності, Психосоціальна підтримка, Гендерно-зумовлене насильство та захист дітей.

Крім того, Кластер з питань захисту сформулював рекомендації на основі ключових висновків дослідження.

Фото 1: Семінар у м.Вінниця, серпень 2025 року.

* Західна Україна або західні райони, згадані в цьому звіті, включають такі області: Чернівецька, Івано-Франківська, Хмельницька, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська, Закарпатська.

Центральна Україна або центральні райони, згадані в цьому звіті, включають такі області: Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Вінницька.

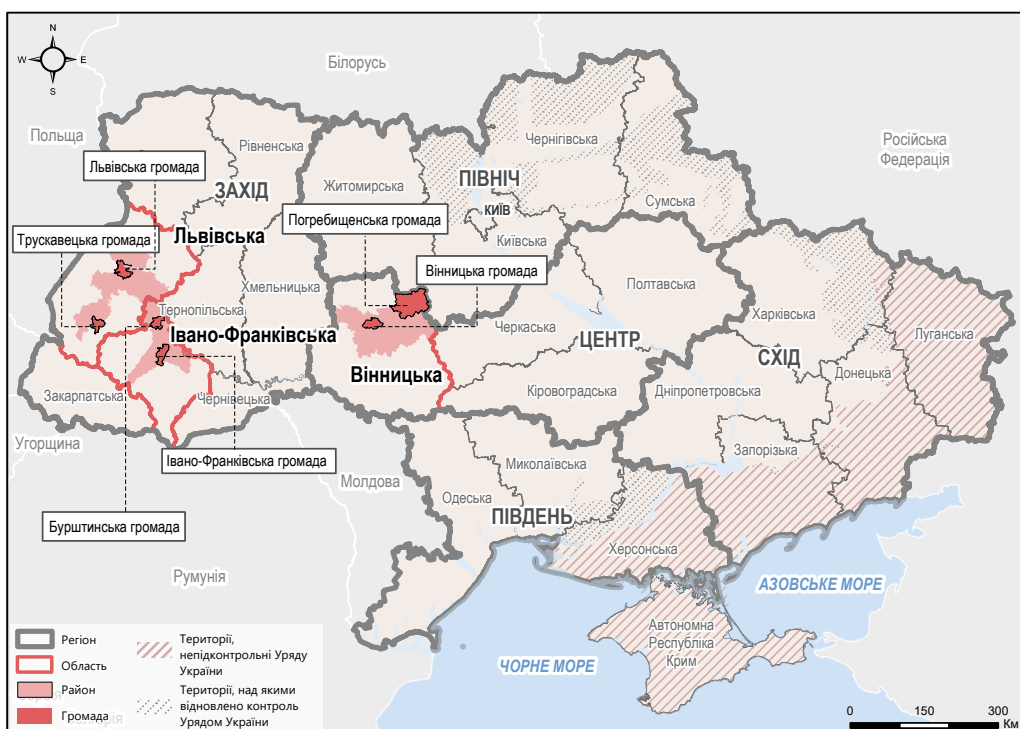
**У цьому звіті, коли йдеться про інформацію, надану ключовими інформантами, використовуються терміни «ключові інформанти» або «інформанти».

*** У цьому звіті, коли йдеться про інформацію, надану особами, які належать до вразливих груп населення, використовуються терміни «представники вразливих груп» або «респонденти».

Обмеження

- Це якісне тематичне дослідження містить глибинний, індикативний аналіз ситуації в досліджених громадах. Результати дослідження не є статистично репрезентативними і не відображають повну ситуацію в Західній та Центральній Україні.
- Деякі інформанти та респонденти можуть не мати інформації про всі програми або організації, що діють у громадах, тому якщо вони не згадали певну діяльність у даній місцевості, це не означає, що така діяльність у громаді відсутня.
- Особи з інвалідністю та їхні опікуни були опитані за допомогою ІДГ замість ОФГ, щоб врахувати можливі фізичні обмеження. Деякі домогосподарства з дітьми були опитані за допомогою ІДГ, якщо респонденти не мали змоги взяти участь в ОФГ через обмеження у часі. Хоча опитувальники для ІДГ та ОФГ містили однакову інформацію, відмінності у способі проведення обговорень могли призвести до незначних відмінностей у відповідях, особливо щодо зазначених послуг.
- Осіб із певними видами інвалідності або хронічними захворюваннями, зокрема з втратою слуху або тих, хто проходить складне медичне лікування, було складніше включити до вибірки. Тому ці соціальні групи можуть бути недостатньо представлені, що обмежує можливість глибшого розуміння специфічних викликів, з якими вони стикаються.
- Хоча респонденти для окремих ОФГ та ІДГ були відібрані за основними характеристиками (інвалідність, наявність дітей, вік, переміщення, місце проживання ВПО), вони мали додаткові характеристики, які також враховувалися під час аналізу (наприклад, у деяких ОФГ з ВПО брали участь люди похилого віку). Однак деякі з таких характеристик, зокрема наявність дітей у домогосподарстві, могли не зазначитися, тому порівняння між вразливими групами слід розглядати з обережністю.
- ІКІ дозволили оцінити процес переходу та послуги, що надаються на місцевому рівні. Однак відповіді можуть бути упередженими, оскільки респонденти можуть бути схильні представляти свої організації та установи у вигідному світлі або, навпаки, представляти ситуацію більш жахливою, ніж вона є насправді, в надії залучити більше фінансування. Проведення ІКІ з різними зацікавленими сторонами (як урядовими, так і неурядовими) допомогло зменшити цей ризик.
- Для спеціалізованих тематичних напрямів, таких як ГЗН та захист дітей, необхідні більш глибокі та цілеспрямовані дослідження для виявлення певних потреб і ефективних стратегій надання допомоги. Більш детальний аналіз у сфері ГЗН також вимагав би проведення ОФГ та ІДГ з гендерною дезагрегацією, що було неможливо в межах цього дослідження через обмеженість ресурсів.
- Учасників семінару попросили визначити три пріоритетні питання в межах чотирьох тематичних груп, тому список проблем і рішень, представлених у Додатку 4, не є вичерпним. Крім того, через логістичні обмеження у семінарі брали участь переважно учасники з Вінниці, що могло вплинути на визначення пріоритетності проблем і сприйняття викликів у сфері захисту (учасники зосереджувалися на місцевій перспективі).

Географічне охоплення

Карта 1: Місця проведення збору даних.

Особливості діяльності та співпраця у наданні послуг на місцевому рівні

Надання послуг у сфері соціального захисту

В Україні за розробку політик та нормативно-правових засад соціальної політики, а також за діяльність з управління та координації місцями тимчасового проживання (СССМ) відповідає центральний уряд. Держава також виділяє кошти на програми соціального захисту на національному рівні (наприклад, пенсії, субсидії та спеціалізовані програми допомоги ветеранам, внутрішньо переміщеним особам тощо). Місцеві органи влади (органи влади у громаді) відповідають за реалізацію політики, розробленої державою, шляхом управління відповідними установами, які надають або розподіляють допомогу на місцевому рівні, обробляють заявки на соціальну підтримку (зокрема різні державні виплати) та здійснюють управління місцями тимчасового проживання^{9*}.

Водночас громади не зобов'язані надавати всі види послуг. Закон «Про соціальні послуги» від січня 2020 року визначає загальні обов'язки громад щодо надання соціальних послуг, зокрема перелік основних послуг, які місцеві органи влади зобов'язані надавати¹⁰. Втім, за цим законом багато аспектів (наприклад, стандарти, методи надання, конкретні послуги) мають бути врегульовані через підзаконні акти, які громади застосовуватимуть після їх ухвалення¹¹. Як наслідок, надання деяких послуг залежить від власних пріоритетів громад (визначених на основі оцінки місцевих потреб) та бюджету, що є результатом процесу децентралізації, який розпочався у 2014 році¹².

Крім того, під час воєнного стану повноваження місцевих органів влади були розширені: вони отримали можливість самостійно визначати особливості організації та надання соціальних послуг¹². Питання бюджету, дефіцит кадрів та проблеми з інфраструктурою також можуть заважати громадам повною мірою реалізовувати навіть ті послуги, які є обов'язковими.

«Міністерство соціальної політики малює гарну картину, що соціальний працівник – це універсальний фахівець, який має працювати з різними категоріями: сиротами, сім'ями, що перебувають у скрутному життєвому становищі, людьми з інвалідністю, ветеранамі. [...] Але водночас міністерство не каже, що саме ми на місцевому рівні маємо все це забезпечувати, і повністю ігнорує питання заробітної плати цих працівників», –

надавач державних послуг, Вінниця

Тому, хоча децентралізований підхід дозволяє адаптувати місцеві послуги до потреб населення, він також може призвести до відмінностей в обсязі та якості надання послуг між громадами, особливо з огляду на розбіжності в місцевих бюджетах.

Згідно з отриманими даними, у всіх шести досліджених громадах Західної та Центральної України станом на травень-червень 2025 року були доступні принаймні деякі послуги соціального захисту, багато з яких надавалися місцевими органами влади та державними установами. Представники

* Для отримання додаткової інформації про розподіл повноважень між місцевими та центральними органами влади див. REACH, [Оцінка перехідних процесів](#), лютий 2025 р., с. 3.

** Для отримання додаткової інформації про децентралізацію див. REACH, [Оцінка перехідних процесів](#), лютий 2025 р., с. 9-10.

вразливих груп частіше зазначали саме державні установи, а не НУО, як основних надавачів послуг соціального захисту, управління місцями тимчасового проживання та послуг для дітей (зокрема безпечного простору, підтримки дітей без опікунів). Щодо правової підтримки, то державні установи та НУО згадувалися з приблизно однаковою частотою.

Ключові інформанти зазначили, що правова допомога, послуги для дітей та соціальний захист (у тому числі індивідуальне ведення справ та цільова підтримка вразливих груп населення) надавалися як урядовими, так і неурядовими зацікавленими сторонами. Кілька представників вразливих груп, найчастіше ВПО, також зазначали, що соціальний захист надається НУО. За словами інформантів, управління місцями тимчасового проживання ВПО зазвичай здійснювалось державними структурами, тоді як утримання та благоустрій цих місць (зокрема ремонт та розвиток інклюзивної інфраструктури) часто здійснювались українськими та міжнародними НУО.

Послуги, які надаються неурядовими організаціями (як національними, так і міжнародними), частіше згадувалися представниками вразливих груп у контексті психосоціальної підтримки та допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства (ГЗН). Водночас послуги для постраждалих від ГЗН загалом найрідше згадувалися респондентами як доступні. Інформанти також зазначали, що психологічну підтримку зазвичай надавали НУО, хоча дехто вказував на надання психосоціальних послуг державними установами. Це стосувалось як індивідуальних, так і групових консультацій для дорослих і дітей. Крім того, хоча за отриманими даними, безпечні простори для дітей іноді забезпечувалися державними структурами, частіше їх підтримували неурядові організації, а ще частіше – міжнародні організації (МО).

Щодо державної психосоціальної підтримки для дітей, слід зазначити, що респонденти часто згадували наявність шкільного психолога. Хоча така допомога є корисною в окремих випадках, ці фахівці можуть не мати спеціалізованої підготовки для роботи з проблемами переміщення чи втрати.

«Можливо, зараз фахівці вже чомусь навчилися, можливо, вже отримали певні знання. Але [...] психолог, до якого ми звернулися, лише погіршив ситуацію. [...] Цей психолог не мав досвіду роботи з дітьми, які пережили шоківі події на Сході України», –

ВПО поза межами МТП, Вінниця

Схожа ситуація спостерігалася і у випадку з послугами для постраждалих від ГЗН: хоча держава забезпечує безпосереднє реагування через правоохоронні органи, більш комплексну підтримку для постраждалих, зокрема притулки, за повідомленнями, переважно надають НУО. Це може свідчити про наявність прогалин у державному забезпеченні належних і комплексних психосоціальних послуг та послуг для постраждалих від ГЗН. Варто також зазначити, що деякі соціальні послуги, зокрема ті, що стосуються ГЗН у Західній Україні, не задовольняли потреби в достатній мірі ще до повномасштабного вторгнення. Це створює можливості для посилення та вдосконалення системи в довгостроковій перспективі. Крім того, це є нагадуванням про те, що соціальні послуги потребують сталого, довгострокового планування та інвестування.

Деякі інформанти підкреслили важливу роль міжнародних

організацій в облаштуванні приміщень для надання різних соціальних послуг. Ця підтримка вважалась особливо цінною, оскільки вона дозволила забезпечити подальше надання послуг, які фінансуються з місцевих бюджетів, на що місцева влада не мала б фінансових можливостей через високі початкові витрати.

Загалом, міжнародні організації або МНУО згадувалися представниками вразливих груп значно рідше, ніж українські НУО. Найчастіше МНУО та МО згадувалися у контексті надання психосоціальної допомоги. Це може свідчити про те, що вразливі особи меншою мірою постраждають від згортання послуг, які надаються безпосередньо МНУО/МО. Водночас скорочення міжнародного фінансування українських НУО (на послуги яких вразливі групи покладалися частіше) може мати значні наслідки для надання послуг у разі відсутності передбачуваного багаторічного фінансування. Крім того, хоча місцева влада продовжує управляти місцями тимчасового проживання ВПО, припинення підтримки з боку НУО створює серйозний ризик погіршення умов проживання та зростання незадоволених потреб, особливо для літніх ВПО та осіб з інвалідністю.

«Погана новина полягала в тому, що наші спеціалізовані партнери також почали згортати свої програми через події, пов'язані зі скороченням американського фінансування.»

І тепер наше занепокоєння зросло, тому що ті прогалини, які ми сподівалися, що хтось інший заповнить, ймовірно, залишаться незаповненими», –

представник міжнародної організації, Львів

Сприйняття доступу до послуг у сфері соціального захисту в міських і сільських громадах відрізнялося серед ключових інформантів, що свідчить про нерівномірність надання необов'язкових послуг у різних громадах. Деякі з них згадували про наявність мобільних бригад, належне транспортне сполучення та спеціалізований персонал, який працює безпосередньо в сільських громадах. Інші ж, навпаки, відзначали погану транспортну інфраструктуру та скорочення послуг через згортання міжнародного фінансування і гуманітарної діяльності. Крім того, представники вразливих груп населення за межами обласних центрів (у міських громадах) частіше повідомляли про відсутність послуг для постраждалих від ГЗН, правової допомоги та підтримки для дітей без опікунів, порівняно з респондентами з обласних центрів. Водночас наявність соціальних працівників, які здійснюють індивідуальний супровід, рідше фіксувалася саме в обласних центрах, ймовірно, через вищий рівень попиту.

За словами деяких інформантів, відсутність доступу не завжди була пов'язана з браком послуг, а скоріше з низьким рівнем обізнаності жителів про доступну підтримку.

Співпраця між зацікавленими сторонами

Згідно з отриманими даними, для реагування на потреби у сфері соціального захисту населення місцеві та міжнародні організації співпрацювали в різному обсязі та через різні форми взаємодії. Загалом цю співпрацю, особливо між НУО та місцевою владою, ключові інформанти переважно описували як позитивну.

Короткий огляд: Джерела інформації

Найчастіше представники вразливих груп населення повідомляли, що отримують інформацію (не тільки про послуги соціального захисту) з Інтернету (включно з соціальними мережами та веб-сайтами надавачів послуг, які дещо популярніші в обласних центрах), а також за допомогою «сарафанного радіо», тобто через знайомих, друзів або родичів.

Іншими поширеними джерелами інформації були онлайн-чати (наприклад, чати у Телеграм) та місцева влада або державні надавачі послуг, зокрема Центри надання адміністративних послуг (ЦНАПи), які відіграють ключову роль у поширенні інформації та спрощенні адміністративних процедур. Декілька респондентів також згадали брошури та буклети як джерело інформації про НУО або розповсюджені ними матеріали.

Крім того, деякі надавачі послуг, за повідомленнями, безпосередньо зверталися до потенційних набувачів допомоги, зокрема через поширення інформації у МТП або організацію зустрічей. Декілька респондентів також зазначили, що отримували інформацію від волонтерів. Так само, згідно з дослідженням MSNA у 2024 році, канали комунікації по всій Україні включали онлайн-чати, соціальні мережі, телефонні дзвінки та особисте спілкування³⁷.

За даними цього дослідження, отримання інформації з онлайн-чатів та брошур або буклетів було (пропорційно) більш поширеним серед ВПО, ніж серед представників приймаючих громад. Крім того, ВПО, які перебували у місцях тимчасового проживання, мали додаткову можливість отримувати інформацію безпосередньо на місці. Загалом це призвело до того, що ВПО були краще обізнані про допомогу, яку надають НУО, але не обов'язково про державних надавачів послуг.

«[...] Без взаємодії з органами влади ми не змогли б реалізувати повноцінні програми. Разом ми можемо зробити набагато більше. Влада не лише надає інформацію, а й видає дозволи на проведення громадських заходів. Ми також отримуємо запрошення долучатися до форумів, подій і круглих столів, особливо у сфері психосоціальної підтримки», –

представник української НУО, Івано-Франківськ

«У нас тісна співпраця з органами влади, тому що ми щоразу звертаємося до них, контактуємо безпосередньо, співпрацюємо, надаємо їм свої послуги. (Йдеться саме про психічне здоров'я, відповідно ми проводимо для них тренінги.) Ми координуємо з ними свою роботу: «куди ще можна піти», «хто ще має пряму потребу», і вони надають нам таку допомогу», –

представник української НУО, Бурштин

Хоча існує ризик, що надмірна залежність від послуг, які надають НУО, може сприяти формуванню нестійкої та фрагментованої системи соціальних послуг, ефективне партнерство водночас є обнадійливим кроком до подолання наявних прогалин у спроможності місцевих органів влади.

Загальні форми співпраці включали реалізацію спільних заходів та проєктів, таких як створення мобільних груп або надання місцевими органами влади приміщень

для ініціатив НУО. У декількох громадах місцеві органи влади відкрито визнали цінність внеску НУО, особливо в тих сферах, де вони не мали достатніх можливостей для повного задоволення потреб населення.

За словами деяких респондентів, місцеві органи влади надсилали офіційні запити до НУО щодо проведення певних заходів, зокрема психологічних тренінгів, інформаційних сесій та розважальних заходів. У таких випадках органи влади надавали часткове фінансування, наприклад, покривали обов'язкові витрати, щоб підтримати діяльність НУО. Згідно з Законом «Про соціальні послуги», Міністерство соціальної політики та місцеві органи влади можуть укладати договори з НУО на надання певних послуг¹³ (див. докладніше на с. 9). Крім того, місцеві органи влади часто підтримували НУО, допомагаючи в поширенні інформації для більш ефективного охоплення набувачів допомоги.

Ще однією поширеною формою співпраці була підтримка місцевих органів влади з боку НУО у сфері розвитку спроможності. Вона включала як навчання персоналу з метою підвищення професійних навичок та знань державних надавачів послуг (оскільки, попри наявність фахової підготовки, робота з населенням, що постраждало від війни, може вимагати спеціалізованої допомоги), так і матеріальну або технічну підтримку, наприклад, закупівлю обладнання чи допомогу з ремонтом приміщень. НУО також співпрацювали з місцевою владою у межах окремих випадків, зокрема шляхом перенаправлення або обміну інформацією. Водночас декілька інформантів повідомили про випадки небажання місцевої влади підтримувати діяльність НУО або навіть про втручання влади в роботу організацій.

Формалізація співпраці між державними структурами та НУО часто відбувалася шляхом підписання меморандумів про взаєморозуміння. Регулярні координаційні зустрічі та робочі групи часто згадувалися як ефективна й поширена практика. Такі механізми дозволяли місцевій владі залишатися обізнаною про потреби населення, забезпечували узгодженість у наданні послуг і допомагали уникати дублювання зусиль. Крім того, перенаправлення між органами влади та неурядовими структурами здійснювалося через координаційні платформи, такі як міжвідомчі кластери.

Крім того, НУО виконували роль адвокаційних платформ для вразливого населення. На місцевому рівні організації займалися адвокацією інтересів окремих груп населення, закликаючи місцеву владу реагувати на незадоволені потреби. На національному рівні НУО надавали рекомендації та зворотний зв'язок під час розробки законодавства, спираючись на свій практичний досвід реалізації соціальних проєктів. З огляду на зазначену розбіжність між національним баченням і місцевими реаліями щодо надання послуг у сфері захисту, цей спільний внесок розглядався як важливий механізм для забезпечення кращого узгодження нових законів і державних програм із реальними потребами на місцях.

З іншого боку, деякі інформанти повідомляли про випадки, коли зворотний зв'язок, наданий відповідним міністерствам, не призводив до суттєвих змін, внаслідок чого у законодавчих актах залишаються невідповідності, які перешкоджають наданню певних послуг або ефективній діяльності. Ще одне зауваження стосувалося тривалого часу,

який міністерствам потрібен для розгляду звернень, а також наводилися приклади втрати документів у процесі розгляду. Крім того, зазначалося про загальну відсутність належної співпраці. Водночас кілька інформантів повідомили про ефективну взаємодію з Міністерством соціальної політики, попри наявні бюрократичні перешкоди. Загалом співпраця НУО з національними органами влади була позитивно охарактеризована багатьма інформантами.

За повідомленнями, ефективною була також співпраця між самими НУО. Вона включала спільну діяльність, взаємні перенаправлення набувачів допомоги і спільну роботу над окремими випадками. Форуми розглядалися як особливо корисний формат для зміцнення взаєморозуміння та налагодження міжорганізаційних зв'язків. Хоча між НУО іноді підписувалися меморандуми про співпрацю, їх наявність не завжди була обов'язковою умовою для початку спільної діяльності.

Крім того, інформанти відзначали позитивні приклади міжсекторної співпраці. Серед них – партнерства між НУО та державними надавачами послуг, зокрема правоохоронними органами, медичними закладами та центрами зайнятості. Також була відзначена міжвідомча співпраця між державними структурами, яка дозволяє ефективніше реагувати на взаємопов'язані проблеми й потреби населення.

Ще одним важливим напрямом співпраці стало створення рад ВПО, передбачене постановою №812 від серпня 2023 року¹⁴. Метою створення таких рад є представлення інтересів ВПО під час прийняття рішень на місцевому рівні. Однак, оскільки Типове положення, яке регулює створення та діяльність рад ВПО, не є обов'язковим до виконання, а самі ради не мають статусу юридичних осіб, місцева влада має значну свободу у вирішенні питання щодо їхнього запровадження. У поєднанні з тим, що ефективність рад часто залежить від мотивації їхніх учасників, це призводить до суттєвих відмінностей у рівні активності та обсязі роботи рад ВПО в різних регіонах України¹⁵.

Ради ВПО часто залучають представників різних неурядових організацій, які працюють над питаннями, пов'язаними з ВПО. З одного боку, це означає, що ради ВПО можуть сприяти тому, щоб залучені НУО мали спільне розуміння пріоритетів громади, що так само сприятиме більш скоординованому і системному реагуванню на потреби.

«Я зрозуміла, що маю долучитися до Ради ВПО. Тому що якщо нас там не буде, вони [надавачі послуг] не знатимуть наших потреб, не знатимуть, чим ми живемо. Ми не кури — нам недостатньо просто дати їсти! Ми хочемо адаптуватися, хочемо жити, хочемо почати все спочатку», –

ВПО поза межами МТП, Львів

Там, де ще немає Рад ВПО, було висловлено пропозицію залучати до їхнього складу також організації, що працюють над супутніми питаннями, які впливають на життя ВПО, такими як інвалідність, старіння чи численні вразливості, щоб забезпечити більш інклюзивне представництво. З іншого боку, участь НУО в діяльності рад несе ризик того, що комунікація та програмування рад можуть бути орієнтовані передусім на цілі та проєкти, які реалізують самі НУО¹⁶.

Крім того, за словами ВПО, вони часто об'єднуються в групи за місцем походження. Такі групи допомагають поширювати інформацію, полегшують доступ до послуг, а в деяких

випадках навіть самостійно надають підтримку, наприклад, організують екскурсії для дітей або надають матеріальну допомогу. Однак ці осередки зазвичай часто призначені виключно для колишніх жителів певного населеного пункту, тому люди, які походять з менших населених пунктів можуть не мати доступу до такої підтримки.

Вибір послуг: обізнаність і вподобання серед вразливих груп населення

Деякі респонденти вважали якість послуг важливішою за їхню вартість. Хоча лише невелика кількість домогосподарств могла собі дозволити приватні послуги, деякі з них все ж витрачали кошти, особливо на медичні послуги, якщо безоплатні були недоступними або недостатньо якісними. Серед інших факторів, які впливали на вибір послуг, респонденти найчастіше згадували місцезнаходження (близькість до місця проживання, що було особливо важливо для маломобільних осіб та осіб, які їх доглядають), можливість соціалізації (насамперед у контексті психосоціальних послуг) та швидкість надання послуг.

У рамках цього дослідження представникам вразливих груп було запропоновано п'ять гіпотетичних ситуацій і поставлено запитання про їхню можливу реакцію (точні запитання наведено в Додатку 2). Це дозволило оцінити обізнаність про наявні послуги, а також переваги та довіру до надавачів послуг у сфері правової допомоги, психосоціальних послуг, підтримки постраждалих від ГЗН та нехтування дітьми, а також індивідуальної соціальної підтримки.

Респонденти з більшості демографічних груп зазначили, що знають, де можна отримати правову допомогу, що робити у разі психосоціальних проблем, ГЗН (тут – у формі домашнього насильства), нехтування дітьми та необхідності догляду за людьми з хронічними захворюваннями. Деякі респонденти не знали, куди саме звернутися за відповідною допомогою, але робили припущення, де можна отримати таку інформацію. Найчастіше респонденти пропонували звертатися до державних служб щодо питань нехтування дітьми, ГЗН, догляду за людьми з хронічними захворюваннями та правової допомоги. Послуги, що надаються НУО, згадувалися частіше, ніж державні, у контексті психосоціальної допомоги, а також у зв'язку з правовою допомогою та реагуванням на випадки гендерно зумовленого насильства (окрім втручання правоохоронних органів). Це, разом із виявленими незадоволеними потребами (див. с. 10), вказує на наявні прогалини в державному забезпеченні цих послуг.

Крім того, серед усіх опитаних груп принаймні один респондент зазначив, що не знає, куди звертатися у відповідних ситуаціях, або не був упевнений, особливо коли йшлося про правову допомогу. Деякі респонденти згадували, що приватна правова допомога була доступною, проте вони не знали про існування безоплатних правових послуг. Особи похилого віку та внутрішньо переміщені особи (ВПО), особливо ті, хто проживає у МТП (серед яких значна частка літніх людей), загалом мали нижчий рівень обізнаності про соціальний захист, ніж інші демографічні групи. Винятком стали послуги для людей із хронічними захворюваннями. Ймовірно, літні люди мали вищу обізнаність у цій сфері, оскільки вона більш безпосередньо стосується їх самих або їхнього найближчого оточення. У цьому випадку також спостерігався менший розрив у рівні обізнаності між різними демографічними групами. Деякі ВПО, які перебувають у місцях тимчасового проживання, зазначили, що не знають, куди звернутися по психосоціальну допомогу, що є тривожним сигналом, зважаючи на те, що організації відвідували ці заклади та поширювали інформацію.

Щодо правової допомоги, респонденти найчастіше зазначали, що порадили б звертатися по безоплатні державні правові послуги або до державних установ (зокрема, до Центру надання адміністративних послуг^{***}), які можуть здійснити подальше перенаправлення.

«Я думаю, що насамперед [я б звернувся до] ЦНАПу. Це центральна установа, де можна про все дізнатися. А вже там можуть перенаправити туди, куди саме потрібно», –

літня людина, Івано-Франківськ

За словами деяких респондентів, НУО можуть безпосередньо надавати правову допомогу, інформувати або консультувати через гарячу лінію, або перенаправити до відповідних фахівців чи установ. З респондентів, які згадували про НУО (зокрема, на НУО частіше вказували респонденти з обласних центрів), більшість зазначила саме українські національні НУО. Дехто також згадав про волонтерську правову допомогу (приватні юристи, які безоплатно надають юридичні консультації вразливим особам) або правову допомогу, спрямовану на певні категорії вразливих груп.

Більшість респондентів, які зазначали, де можна отримати психосоціальну допомогу, вказали на НУО, переважно українські. Про НУО дещо частіше зазначали ВПО та респонденти в обласних центрах. Державні служби також часто згадувалися як надавачі психосоціальних послуг, хоча деякі респонденти не уточнювали, де саме (в яких установах) надаються такі послуги в окремому населеному пункті. Державна психосоціальна підтримка найчастіше була пов'язана з соціальними службами, як місцем отримання таких послуг або перенаправлення до інших установ, а також з наданням безоплатних психологічних послуг для дітей (в тому числі в школі). Також зазначалося, що сімейний лікар може направити людину, яка потребує допомоги, до психолога. Згадувалася допомога від церкви та волонтерська психологічна підтримка (кваліфіковані приватні психологи, які надають безкоштовні послуги вразливим людям).

Деякі респонденти також зазначали, що в разі психосоціальних проблем у першу чергу варто звертатися до знайомих або членів сім'ї, або ж радили людині (дорослому чи дитині), яка потребує такої підтримки, займатися хобі чи активностями для покращення настрою або психічного стану. Водночас найчастіше респонденти вказували на послуги психологів, а дехто навіть радив звертатися до спеціалізованих лікарів, таких як психіатр або невролог, хоча описана ситуація не обов'язково передбачала потребу в медичному втручанні (наприклад, йшлося про стрес чи самотність). Це може свідчити про те, що саме поняття психосоціальної допомоги є малознайомим для деяких людей, і що лише серйозні психічні проблеми сприймаються як такі, що потребують (медичної) допомоги.

Щодо гендерно зумовленого насильства (зокрема домашнього насильства), респонденти найчастіше зазначали звернення до поліції, тоді як інші або додаткові послуги, такі як безпечні простори, психосоціальна підтримка або правова допомога згадувалися рідше. Серед надавачів таких послуг респонденти найчастіше називали НУО (особливо в обласних центрах), переважно українські, які можуть надавати безпечні простори, допомагати у зверненні до інших служб або надавати психологічну підтримку. Також респонденти зазначали можливість звернення до соціальних служб або до кризових кімнат. Кризові кімнати та притулки частіше

^{***} Центри надання адміністративних послуг – це установи, де громадяни та підприємства можуть отримати широкий спектр адміністративних послуг в одному місці, що має на меті спростити бюрократичні процедури. Кожна громада була зобов'язана створити такий ЦНАП до 2023 року.

згадувалися в обласних центрах.

Щодо питань захисту дітей (зокрема, нехтування дітьми), НУО згадувалися значно рідше порівняно з іншими розглянутими ситуаціями. Найчастіше респонденти вказували на соціальні служби, а меншою мірою – безпосередньо на служби у справах дітей. Декілька респондентів згадали поліцію, міську чи сільську раду або сімейного лікаря, який може скерувати щодо подальших дій. Також деякі респонденти називали українські НУО та гарячі лінії. У містах, які не є обласними центрами, частіше згадувалися соціальні служби та служби у справах дітей.

Щодо догляду вдома за людьми з хронічними захворюваннями, у більшості демографічних груп респонденти насамперед вказували на державні соціальні служби. Деякі респонденти (переважно з міст, які не є обласними центрами) згадували інші державні установи, такі як територіальний центр, ЦНАП або міську раду. Водночас серед респондентів з обласних центрів, зокрема серед представників місцевого населення, більше людей вказували на медичні служби, у тому числі на сімейного лікаря, який може зробити перенаправлення, а також на НУО, які забезпечують догляд, надають матеріальну або психологічну підтримку. Деякі респонденти, зокрема ВПО, також зазначали, що людина з хронічним захворюванням може звернутися по допомогу до родичів або знайомих.

Перехід від гуманітарної допомоги до довгострокових рішень

Скорочення гуманітарної допомоги

У період з січня по травень 2025 року у межах своїх програм члени Кластеру захисту надали допомогу 1,79 млн бенефіціарів (із 4,8 млн людей, які потребують допомоги та яких кластер планує охопити у 2025 році¹⁷), зокрема 52,6 тисяч осіб (3% від загальної кількості людей, які потребують допомоги) у західному та центральному макрорегіонах (найбільше бенефіціарів було охоплено у Львівській області). Водночас 55% усіх набувачів допомоги були жителями так званої зони «півмісяця»¹⁸. Це свідчить про поступове скорочення гуманітарної допомоги та зміщення фокусу діяльності у напрямку зони «півмісяця»: у січні–травні 2024 року Кластер захисту надав допомогу 2,3 млн людей, з яких 52% проживали в цій зоні¹⁹.

Окрім змін у пріоритетах гуманітарних кластерів, важливо також зазначити, що через непередбачене скорочення фінансування з січня 2025 року початково запланована допомога у рамках ПГПР 2025 р. була додатково обмежена внаслідок репріоритизації. Це призвело до скорочення початково запланованої діяльності у сфері захисту на 45%, зокрема розвитку потенціалу та досліджень, які не були безпосередньо пов'язані з наданням послуг із захисту, соціального захисту дітей на рівні громади та впровадження комплексного підходу, а також скорочення обсягу діяльності й програмування у районах із меншою інтенсивністю випадків ГЗН. Соціальний захист став більш сфокусованим на критичній та життєво необхідній допомозі. Репріоритизація також передбачала скорочення на 42% у сфері СССМ, обмежуючи таку діяльність, як управління та моніторинг МТП, розвиток потенціалу та перенаправлення, при цьому надаючи пріоритет

**** До зони «півмісяця» належать Чернігівська, Донецька, Харківська, Херсонська, Миколаївська, Одеська, Сумська та Запорізька області.

нещодавно переміщеним особам та найбільш вразливим ВПО²⁰.

«Навантаження на державну систему залишається дуже великим. Але, на жаль, в умовах обмежених ресурсів ми маємо розставляти пріоритети. Ми вимушені визначати окремі потреби як більш нагальні для нас і, відповідно, спрямовувати ресурси саме туди», –

представник міжнародної організації, Львів

Надавачі послуг вказували на значне скорочення послуг у сфері соціального захисту в усіх досліджених громадах. Загалом найпомітніше скорочення відбулося в сфері психосоціальних послуг (рідше повідомлялося про це в Івано-Франківській області), зокрема воно стосувалося консультацій та заходів як для дорослих, так і для дітей. Далі за масштабами скорочення йшло закриття безпечних просторів для дітей та молоді, у тому числі інклюзивних інтеграційних просторів.

Щодо послуг, скорочених у 2024 році або раніше, ключові інформанти та представники вразливих груп населення найчастіше вказували на правову допомогу, підтримку у випадках ГЗН, а також підтримку місць тимчасового проживання ВПО (наприклад, матеріальну допомогу). Крім того, представники вразливих груп населення повідомили про скорочення (зазвичай мається на увазі повне закриття) психосоціальної допомоги, а також програм соціального захисту та просторів для дітей.

У 2025 році як ключові інформанти, так і представники вразливих груп населення вказали на закриття або скорочення послуг для дітей, зокрема занять і психологічних консультацій, психосоціальної підтримки для дорослих, послуг соціального захисту (у тому числі скорочення присутності соціальних працівників, наданих міжнародними організаціями, та обсягу управління справами), а також подальше скорочення послуг для постраждалих від ГЗН. Крім того, представники вразливих груп повідомили про скорочення підтримки та забезпечення МТП, а також подальше зменшення обсягів надання правової допомоги. Водночас ключові інформанти вказали на скорочення послуг для людей з інвалідністю, зокрема діяльності денних центрів та послуг соціального таксі.

Також впливу зазнала інформаційна та моніторингова підтримка: деякі національні та міжнародні НУО припинили регулярну оцінку потреб, що ускладнило розробку програм на основі підтверджених даних. У подібному контексті скорочення персоналу на рівні гуманітарних кластерів та зацікавлених сторін додатково ускладнює ретельне планування та впровадження механізмів переходу.

Загалом скорочення діяльності українських або міжнародних НУО (або міжнародних організацій) частіше відзначалося в обласних центрах, зокрема у Львові та Івано-Франківську, ймовірно через те, що в містах, які не є обласними центрами, з самого початку було менше таких послуг. Скорочення також частіше помічали внутрішньо переміщені особи, ймовірно через те, що значна частина послуг НУО була орієнтована саме на них. Водночас, за повідомленнями, деякі програми місцевих органів влади також були скорочені, особливо в обласних центрах.

Окрім послуг соціального захисту, респонденти часто згадували й інші види допомоги, доступні у їхній місцевості, на які вони часто поклалися. Насамперед респонденти, зокрема ВПО, відзначали різні форми матеріальної підтримки. Саме цей тип допомоги (особливо від МНУО або МО) найчастіше згадувався під час переліку скорочених послуг.

Респонденти повідомляли про скорочення грошової допомоги, тоді як згадок про інші, непов'язані із захистом, послуги було значно менше. Це може свідчити або про завершення більшості таких програм або про те, що саме ці програми були найбільш важливими для респондентів (таке припущення підтверджується складним фінансовим становищем більшості опитаних). Ключові інформанти підтвердили ці спостереження, зазначаючи, що серед скорочених видів підтримки були фінансова допомога, а також допомога у працевлаштуванні, веденні бізнесу та перекваліфікації.

Водночас деякі інформанти зазначили, що діяльність у сфері захисту триває. Зокрема, окремі представники органів державної влади повідомляли, що продовжують працювати на тому ж рівні, що й раніше, сприймаючи міжнародну допомогу як «додаткову підтримку». Крім того, деякі українські та міжнародні неурядові організації також повідомляли про збереження своєї діяльності, часом змінюючи фокус відповідно до змін у пріоритетах донорів. Також деякі інформанти, особливо представники місцевої влади, повідомляли про розширення спектру послуг для реагування на потреби нових вразливих груп населення, таких як ветерани та родини загиблих військових. Про розширення обсягу діяльності також повідомляли деякі українські НУО.

Однак слід зазначити, що розширення діяльності, спрямованої на окремі групи вразливого населення, чисельність якого збільшується, може відбуватися за рахунок інших груп населення. На думку інформантів з українських НУО, допомога стає дедалі більш цільовою, а критерії відбору – суворішими. Така ситуація викликає занепокоєння, оскільки попри наявні потреби, деякі вразливі групи населення можуть залишитися без підтримки.

Окрім запланованого перерозподілу гуманітарного фінансування, на початку 2025 року деякі міжнародні та українські НУО раптово втратили фінансування своїх проєктів. Це мало значний вплив на перехідні процеси в Україні, адже міжнародні зацікавлені сторони та уряд очікували, що національні або місцеві НУО та організації громадянського суспільства (ОГС) розділять навантаження з надання послуг із місцевою владою та державними установами. Втім, раптове скорочення фінансування вплинуло як на міжнародні, так і на місцеві НУО та організації.

Згідно з результатами швидкої оцінки, проведеної у лютому 2025 року, невдовзі після значного зменшення фінансування, організації громадянського суспільства зазнали скорочення (часто – повного припинення) діяльності, найчастіше у секторі водопостачання, санітарії та гігієни (ВСП) (39%), а також у секторі захисту (21%). У багатьох випадках це призвело до вимушеного скорочення персоналу, що суттєво вплинуло на надання послуг, оскільки вони вимагають висококваліфікованих працівників. Втім, для того щоб в повній мірі побачити наслідки скорочень, які відбулися в січні, знадобиться більше часу²¹.

Хоча для багатьох це стало несподіванкою, були випадки, коли місцева влада взяла на себе фінансування діяльності, яку вважала критично важливою. Один із таких прикладів – Ветеранський хаб у Вінницькій громаді. Після втрати іноземного фінансування на початку 2025 року проєкт був прийнятий на баланс місцевої влади, яка визнала його цінність і продовжила фінансування за рахунок місцевого бюджету.

Також було зафіксовано зміну характеру підтримки – від гуманітарної допомоги до діяльності, орієнтованої на розвиток. Про це повідомляли, зокрема, представники міжнародних організацій, а також національних та місцевих українських НУО. Серед зазначених ініціатив з розвитку – проєкти, спрямовані

на зміцнення соціальної згуртованості, посилення стійкості громад та інституційної спроможності. Продовження оцінок потреб, які здійснювали окремі міжнародні організації, засвідчує їхню готовність і надалі вивчати мінливі локальні потреби та відповідно коригувати свою підтримку.

«Для людей важливо, щоб їх почули й зрозуміли. Ми, як організації, маємо чітко знати про актуальні проблеми й ефективно їх вирішувати. Недостатньо просто мати ресурси – потрібно надавати саме те, що справді необхідне», –

представник міжнародної НУО, Львів

Процес переходу – зміна відповідальності

За отриманими даними, після виходу міжнародних донорів у деяких випадках місцева влада перебирала на себе діяльність, яку раніше здійснювали міжнародні організації. Цей перехід часто відбувався на базі попередніх зусиль з посилення потенціалу, зокрема через зміцнення матеріально-технічної бази місцевих надавачів послуг шляхом надання обладнання, такого як комп'ютери чи велосипеди для соціальних працівників, облаштування приміщень та проведення відповідних тренінгів. Такі тренінги часто згадувалися як корисні та надихаючі, адже вони дозволили місцевим органам влади ефективніше виконувати свої обов'язки.

Передача індивідуальних справ від міжнародних НУО до місцевої влади також відзначалася як один із ключових механізмів переходу. Водночас інформанти наголошували, що надавачі послуг з боку органів місцевого самоврядування не завжди мали достатню спроможність для належного реагування. У багатьох випадках міжнародні НУО не повністю припиняли підтримку після передачі справ і продовжували співпрацю з місцевою владою. Разом із тим були й приклади невдалої передачі справ, коли процес переходу не забезпечив належного продовження підтримки.

Оскільки не було зазначено жодного механізму переходу колишніх співробітників НУО, які припиняли роботу в певних локаціях, до місцевих надавачів послуг, втрата кваліфікованого персоналу після завершення донорського фінансування була визначена як критична проблема. Після завершення фінансування багато досвідчених фахівців були змушені змінити сферу діяльності або виїхати за кордон, що призвело до втрати цінних людських ресурсів. Їхній досвід у наданні соціальної підтримки вразливим групам населення може залишитися невикористаним або повністю втраченим.

У контексті скорочення гуманітарної діяльності та міжнародної підтримки, місцеві зацікавлені сторони повідомляли про продовження активних зусиль із залучення фінансування. Серед таких зусиль – звернення до незалучених до гуманітарної діяльності донорів, приватних компаній, міст-побратимів та інших альтернативних джерел підтримки. Цей проактивний підхід свідчить про сильну відданість місцевих учасників справі збереження та розвитку соціальних послуг для вразливих груп населення.

У деяких випадках інформанти повідомляли про використання власних фінансів для продовження критично важливих видів діяльності. Хоча такий рівень відданості заслуговує на повагу, це не є сталою стратегією для забезпечення довготривалого надання послуг. Крім того, деякі місцеві зацікавлені сторони зазначали, що змінили фокус своєї діяльності відповідно до змін у пріоритетах донорів. Такий підхід дозволяє підтримувати окремі вразливі групи, проте водночас існує ризик того, що інші потреби залишаться поза увагою.

«На мою думку, Бурштин – це досить спроможна громада [...]. Тут є потенціал для розвитку, для підприємництва, є робочі місця, це місто обласного значення. Але все ж жодна громада в області, включно з Бурштином, наразі не є повністю готовою до переходу на місцеве фінансування гуманітарної діяльності. Зараз основна увага в громадах, у тому числі в Бурштині, зосереджена на військових. На це знаходять кошти: на програми для ветеранів, для родин загиблих, на реабілітаційні відділення, амуніцію, поховання – у різних випадках. [...] А от щодо ВПО – ця тема відходить на другий план», –

представник ради ВПО, Бурштин

У контексті реформ з децентралізації, а згодом – спроби забезпечити передачу окремих функцій від гуманітарних організацій до державних служб, уряд приділив більше уваги впровадженню механізмів, спрямованих на зміцнення та впорядкування співпраці й спроможності НУО та місцевих державних інституцій у сфері соціального захисту.

Перший з цих механізмів передбачає укладення договорів (через тендер або пряме укладення договорів) між НУО та Міністерством соціальної політики або місцевими органами влади для здійснення діяльності у визначених соціальних сферах, де органи влади не мають достатніх можливостей для задоволення місцевих потреб. Цей механізм почав поступово розвиватися ще з 2010-х років і набув більшого поширення після 2015 року в контексті посилення реформи децентралізації, зокрема після ухвалення Закону України «Про соціальні послуги» у 2017 році²². Використання досвіду та потенціалу НУО особливо важливе в умовах скорочення гуманітарної допомоги на тлі постійно високих потреб населення. Декілька інформантів висловили зацікавленість у цьому механізмі, однак наголосили на необхідності більш активної інформаційної кампанії та роз'яснювальної роботи, щоб місцеві НУО могли ефективно залучатися до цього процесу. За словами інформантів, механізм соціального замовлення все частіше застосовується на пілотній основі, хоча не завжди є ефективним.

Іншим механізмом, запровадженим урядом України у співпраці з міжнародними організаціями з метою посилення співпраці між державними та недержавними суб'єктами, є центри життєстійкості. Вперше створені після вторгнення у 2014 році, вони отримали більш значний розвиток після початку повномасштабного вторгнення. Ці центри мають на меті надавати підтримку вразливим категоріям населення, які постраждали внаслідок війни та переміщення. Серед основних напрямів діяльності центрів: управління справами, психосоціальна підтримка, юридична допомога та соціальні послуги. Також центри проводять навчання для майбутніх надавачів послуг з міжнародних організацій²³. Зазвичай такі центри функціонують на базі місцевих органів влади, які прагнуть інтегрувати послуги, що надаються НУО (часто фінансуються міжнародними донорами), у місцеву систему соціального захисту²⁴.

Дійсно, кілька інформантів зазначили, що центри життєстійкості є надавачами психосоціальної підтримки (особливо за межами обласних центрів), підкреслюючи їхню роль у підтримці місцевої влади в наданні таких послуг шляхом залучення НУО до роботи цих центрів.

Загалом перехід від гуманітарного до місцевого надання послуг в досліджених громадах можна охарактеризувати як частково скоординований, вибірково системний та вразливий з точки зору сталості. Хоча було досягнуто помітного прогресу, особливо там, де перехід підтримувався

зміцненням потенціалу та цільовими інвестиціями донорів, суттєві прогалини все ж таки залишаються. Не існує єдиного, стандартизованого протоколу переходу, а передача справ не завжди супроводжується належним плануванням щодо персоналу чи забезпечення фінансування. Без подальших інвестицій у розвиток місцевого потенціалу, більш широкого впровадження соціального замовлення та кращої координації між секторами й учасниками, існує значний ризик, що місцеві системи не зможуть утримати досягнутий прогрес, і вразливі групи населення залишаться без належної підтримки.

Інформування та обізнаність про скорочення гуманітарної допомоги

Кілька інформантів зазначили, що загалом фокус гуманітарної допомоги поступово зміщується з західних і центральних регіонів до східних і південних. Водночас в досліджених громадах поінформованість про згортання певних видів гуманітарної діяльності та сприйняття комунікації різнилася.

Найчастіше донори повідомляли про скорочення фінансування безпосередньо партнерським організаціям та організаціям-виконавцям. Крім того, інформанти з українських НУО також зазначали, що дізнавалися про зміни через партнерські організації, іноді неформально. І українські, і міжнародні НУО вважали координаційні зустрічі основним каналом комунікації. У разі відсутності попереднього інформування про згортання діяльності, зацікавлені сторони дізнавалися про припинення роботи або під час фінального візиту відповідної організації, або просто через відсутність нових грантів від донорів.

Представники НУО повідомляли про активну комунікацію з місцевою владою, хоча більшість представників місцевої влади вказувала на брак інформації щодо скорочення допомоги. Сприйняття обізнаності населення про скорочення також було різним. Деякі інформанти вважали, що населення поінформоване про згортання гуманітарної допомоги, тоді як на думку інших, громади здебільшого не знають про зміни, що відбуваються.

Насправді значна кількість респондентів з-поміж вразливих груп населення, зокрема в обласних центрах та серед внутрішньо переміщених осіб, зазначила, що дізналася про скорочення принаймні деяких видів гуманітарної діяльності заздалегідь – найчастіше завдяки попередженню від самих НУО, зокрема через розсилки або SMS (йдеться про бенефіціарів та осіб, які співпрацювали з певними НУО). Була помітна різниця між приймаючим населенням та краще поінформованими ВПО, що часто пов'язано з тим, що послуги з самого початку були орієнтовані саме на ВПО. Багато представників приймаючих громад не знали про призупинення деяких програм часто через те, що не отримували допомогу за цими програмами.

Втім, декілька респондентів, у тому числі ВПО, не були попереджені про закриття програм заздалегідь, багато хто дізнавався про це лише тоді, коли звертався до організації по допомогу або від знайомих (часто вже постфактум). Лише в одному випадку респондент зазначив, що був поінформований про плани гуманітарної організації за шість місяців наперед. Примітно, що навіть ті респонденти, які працювали або були волонтерами у соціальній сфері, не виявляли суттєво кращої обізнаності щодо припинення деяких програм.

Також більше половини учасників опитування та обговорень у фокус-групах заявили про повну відсутність обізнаності щодо

того, які програми будуть закриті найближчим часом.

«Нам сказали, що це було востаннє у лютому 2025 року. [...] Не було організованих інформаційних сесій, ніхто чітко не пояснював, чи щось буде продовжуватись, чи можна звертатися в інші місця. Просто сказали: «Поки що [допомога припинена], а далі подивимось». Чітких заяв не було», –

ВПО у МТП, Бурштин

Крім того, деякі ВПО висловлювали невпевненість щодо майбутнього місць тимчасового проживання. Враховуючи високу орендну плату за приватне житло та недостатні фінансові можливості багатьох респондентів, така невизначеність посилює занепокоєння щодо майбутніх житлових умов і не дає змоги планувати майбутнє, а певні проблеми та незадоволені потреби будуть зберігатися.

«Думаю, якщо війна закінчиться, скажуть, що ВПО тут залишатися не повинні. І те, що людям нікуди йти, що їхні [домівки] зруйновані, нікому не буде цікаво», –

ВПО у МТП, Івано-Франківськ

Потреби населення в умовах скорочення гуманітарної допомоги

Незадоволені потреби місцевого населення

Згідно з MSNA 2024 р., загальна частка домогосподарств, які потребують допомоги на заході України, суттєво не відрізняється від загальноукраїнського показника і лише трохи нижча в центральних областях України. Що стосується саме сектору захисту, частка домогосподарств, які потребують допомоги, на Заході та в Центрі України дійсно нижча за середній показник по країні, однак майже п'ята частина домогосподарств у цих макрорегіонах все ще потребують підтримки у сфері соціального захисту (Рисунок 1)²⁵.

Під час цього дослідження більшість респондентів із вразливих груп населення повідомили принаймні про деякі незадоволені потреби (не лише у сфері захисту). На відсутність незадоволених потреб частіше вказували люди, які не проживають в обласному центрі, представники приймаючого населення, люди молодшого віку та члени домогосподарств, у складі яких є особи з інвалідністю. Близько половини респондентів повідомили про незадоволені потреби у сфері захисту, причому рідше на них вказували члени домогосподарств без осіб з інвалідністю та респонденти, які не проживають в обласному центрі.

Найчастіше згадувані потреби у секторі захисту стосувалися психосоціальної допомоги (у деяких випадках – довготривалої), як для дорослих, так і для дітей, безоплатної правової допомоги та індивідуального соціального працівника для осіб з інвалідністю або хронічними захворюваннями.

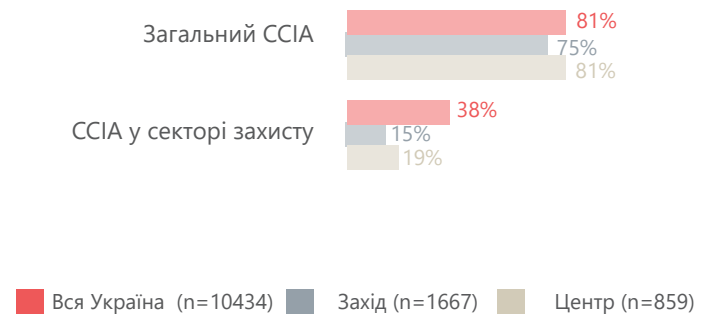
«Цей супровід, мабуть, на першому місці. Саме в ньому я справді маю потребу. Так, я хочу бути більш незалежним, але, на жаль, не завжди від мене залежить, чи зможу я дістатися до магазину, аптеки чи кудись іще», –

людина з інвалідністю, Вінниця

«Ми також зверталися до безоплатних психологів, але їх дуже мало, вони приймають лише кількох людей і не можуть надавати постійну підтримку. Моїй дитині потрібна регулярна допомога для адаптації, але через таку обмеженість послуг це дуже складно», –

ВПО у МТП, Львів

Рисунок 1: Частка домогосподарств, які повідомили про незадоволені потреби на основі загального та секторального контекстуалізованого складеного індикатора (CCIA)* (MSNA 2024 р.)³⁸.

* CCIA — це система аналізу MSNA, розроблена спеціально для України, яка використовується для аналізу секторальних потреб у країні. CCIA використовує п'ятибальну шкалу для класифікації потреб за секторами залежно від їхнього рівня вираженості: жодних/мінімальні, значні, гострі, крайні, крайні+. Вважається, що домогосподарства потребують допомоги, якщо вони мають потреби значного або вищого рівня.

Ключові інформанти найчастіше називали серед незадоволених потреб психосоціальні послуги, особливо у Львівській та Бурштинській громадах, де принаймні половина опитаних порушувала це питання. Деякі респонденти також звертали увагу на недостатню кількість заходів з інтеграції для ВПО. Оскільки саме психосоціальні послуги належать до тих, що підлягають скороченню, існує ймовірність виникнення значного дефіциту підтримки у сфері психічного здоров'я, що може призвести до зростання вразливості населення у Західній та Центральній Україні. Деякі інформанти також вказували на безоплатну правову допомогу як на одну з необхідних послуг, і лише один респондент згадав про незадоволену потребу у догляді вдома. Це може свідчити про те, що незадоволені потреби у цих сферах не визнаються надавачами послуг (у тому числі органами влади) або залишаються поза їхньою увагою.

Інші потреби, які порушували респонденти з вразливих груп, включали заходи та безпечні простори для дітей, соціальну підтримку та навчання цифровим навичкам для літніх людей, а також соціальний транспорт – особливо поза межами обласного центру, оскільки деяким людям необхідно їздити до обласного центру для отримання спеціалізованих послуг, які недоступні за місцем проживання. Також за словами інформантів, пріоритетне впровадження послуги соціального таксі дозволило б окремим групам населення, особливо літнім людям та людям з інвалідністю, отримати необхідну допомогу, яка надається в сусідніх населених пунктах.

Ще однією часто згадуваною незадоволеною потребою були послуги для дітей. Це стосувалося, зокрема, закладів денного догляду за дітьми з інвалідністю, дитячих просторів і психологічної підтримки для дітей. Деякі інформанти також порушували питання необхідності підтриманого проживання для літніх людей. З огляду на старіння населення в Україні,

турбота про людей похилого віку – особливо тих, хто є соціально ізольованим або має сукупні вразливості, такі як хронічні захворювання чи інвалідність, – стає дедалі більш актуальною.

На потреби у психосоціальній допомозі та індивідуальних соціальних працівниках частіше вказували жителі обласних центрів. Зокрема, брак соціальних працівників часто був пов'язаний з тим, що наявні послуги в обласних центрах не задовольняли попит. Ще однією потребою, характерною для обласного центру, були інформаційні кампанії щодо наявних послуг: у менших населених пунктах люди, як правило, знають, які послуги доступні та де їх отримати, тоді як у більших містах ця інформація часто розсіюється. Так само респонденти відзначали наявність перешкод у доступі до інформації саме в межах обласних центрів.

Деякі з інших часто згадуваних незадоволених потреб не були безпосередньо пов'язані з захистом, проте їх надзвичайно важливо враховувати, оскільки вони є невід'ємною складовою добробуту людей, які мають потреби у сфері захисту.

Найчастіше згадувані незадоволені потреби в цілому стосувалися медичних послуг, зокрема розширення обсягу безоплатного лікування та ліків, а також підвищення доступності реабілітації. Деякі респонденти звертали увагу на брак медичного персоналу та/або медичних закладів як в обласних центрах, так і за їх межами. Ключові інформанти підтвердили ці спостереження, що свідчить про існування більш значної проблеми - недостатньої спроможності державної системи охорони здоров'я задовольнити наявні потреби. Крім того, частина мобільних медичних команд, які раніше надавали базові медичні послуги в сільській місцевості (наприклад, вимірювання тиску чи первинні огляди) за підтримки міжнародних НУО, була скорочена, що ще більше підвищило вразливість сільського населення.

Також респонденти та інформанти часто згадували потребу в доступному й безпечному житлі (частіше стосовно, але не виключно, внутрішньо переміщених осіб), а також у ремонті житлових приміщень і підтриманому проживанні (на це частіше вказували представники приймаючого населення). Потреби у житлі були більш вираженими в обласних центрах, де орендна плата зазвичай є вищою. До того ж, деякі респонденти зазначали, що місця тимчасового проживання вже заповнені та недоступні для новоприбулих. Разом зі скороченням гуманітарної підтримки, це призводить до того, що нові ВПО отримують значно менше допомоги, що може стримувати від евакуації людей, які наразі перебувають в небезпечних районах.

Обмежені можливості працевлаштування також згадувалися деякими ключовими інформантами як перешкода для задоволення базових потреб. Попри бажання та готовність працювати, деяким людям, за повідомленнями, важко було знайти відповідну роботу. Інформанти та респонденти звертали увагу на нерівний доступ до допомоги у працевлаштуванні для ВПО та місцевого населення: іноді потенційні роботодавці неохоче приймали ВПО, що могло сприяти виникненню соціальної напруги.

Зазначалося, що вразливі групи, такі як місцеві жителі, особи, що повернулись до місць постійного проживання, та ВПО із сукупними вразливістю, залишаються поза увагою чинних програм і наявної підтримки. Водночас попит на працевлаштування, підтримку підприємництва та послуги з перекваліфікації свідчить про готовність населення долучатися до економічної активності та зменшувати залежність від

соціальних послуг і гуманітарної допомоги за умови надання необхідної підтримки. Деякі інформанти також зазначали, що відсутність послуг з догляду за дітьми обмежує економічну участь матерів, які змушені залишатися вдома з дітьми замість того, щоб шукати можливості для працевлаштування.

Зважаючи на проблеми, пов'язані з засобами до існування, інформанти також часто вказували на потребу у допомозі в натуральній формі. Попри припущення, що ВПО вже інтегрувалися в приймаючі громади за більш ніж три роки повномасштабної війни, матеріальна допомога залишається важливою, особливо для вразливих груп, які й надалі стикаються з труднощами у задоволенні базових потреб. Водночас, окрім специфічних потреб у медичному обладнанні та ліках, представники вразливих груп зазначали, що віддали б перевагу грошовій допомозі замість допомоги у натуральній формі, що дозволило б їм самостійно приймати рішення щодо витрат.

Більшість респондентів повідомили про брак фінансових ресурсів для покриття своїх потреб. Найчастіше це зазначалося серед (або стосовно) літніх людей і ВПО, а також одиноких опікунів і осіб, які доглядають за особами з інвалідністю. Люди, які мали змогу задовольнити свої базові потреби, зазвичай мали кілька джерел доходу, у тому числі соціальні виплати, про що зазначається і в інших дослідженнях²⁶.

Перешкоди у доступі та якості послуг

Згідно з даними MSNA 2024 р., близько 40% домогосподарств у Центральній та Західній Україні (подібна частка була зафіксована по всій країні), які намагалися отримати державні послуги (не лише у секторі захисту), стикалися принаймні з деякими перешкодами. Як і загалом по країні, жителі західного та центрального макрорегіонів найчастіше вказували на проблеми з якістю послуг (рідше про це повідомлялося в Центральній Україні), брак доступних або функціональних послуг або нечасті візити працівників до віддалених населених пунктів (рідше про це повідомлялося в Західній Україні), а також брак інформації про доступні послуги (див. Рисунок 2)²⁷.

Щодо саме соціального захисту (не лише державних послуг), під час дослідження респонденти найчастіше зазначали, що деякі послуги, зокрема адміністративні послуги, правова та психосоціальна допомога, не надавалися у їхньому населеному пункті (поза межами обласного центру) і вимагали поїздки до обласного центру, що могло створювати фінансові труднощі та ускладнювати планування часу. Іншими часто згадуваними перешкодами у доступі до соціальних послуг були жорсткі критерії відбору, наприклад, щодо надання допомоги соціальними працівниками. Крім того, деякі респонденти вказували на бюрократичні перешкоди у процесі отримання послуг, що особливо викликало занепокоєння серед ВПО, у яких іноді вимагали документи з місця їх попереднього проживання, що могло бути неможливим або пов'язаним із суттєвим безпековим ризиком.

«Ми нічого з собою не взяли, лише одну сумку з документами. Ми виїхали поспіхом. Більшість з нас приїхали без нічого», –

ВПО в МТП, Погребище

Серед інших перешкод у доступі до послуг соціального захисту респонденти зазначали високу вартість (психосоціальної допомоги, юридичних послуг, догляду за дітьми) та тривалі очікування (на послуги соціального таксі, індивідуального соціального працівника, психолога, правову допомогу та

інші соціальні послуги). Також респонденти згадували про особисті та соціокультурні перешкоди у доступі до послуг, зокрема недовіру до психологів, сором звертатися по допомогу або звинувачення з боку оточення після повідомлення про домашнє насильство (або страх бути звинуваченими).

Рисунок 2: Домогосподарства, які, за повідомленнями, стикаються з перешкодами у доступі до послуг, що надаються урядом (MSNA 2024 р., включає відповіді, які отримали не менше 2% у принаймні 1 регіоні³⁹).

«Психологи працюють добре, але ВПО справляються погано. Бо не всі розуміють, що психологічна допомога потрібна всім. Це дуже сумно. Я кажу: «Йди, це дуже потрібно і важливо». А мені відповідають: «Я не хворий», –

ВПО поза межами МТП, Львів

Також деякі респонденти зазначали інформаційні перешкоди у доступі до послуг соціального захисту. Зокрема, деякі ВПО не були впевнені, на які державні послуги мають право у новому місці проживання, або повідомляли, що не мають права на такі послуги, оскільки сплачують податки у населеному пункті свого постійного проживання. Такі погляди ВПО у поєднанні з меншою обізнаністю про державні послуги, ніж про послуги НУО, свідчать про те, що внутрішньо переміщені особи (особливо ті, які проживають у МТП) стикаються з труднощами адаптації та інтеграції в систему державного соціального захисту в нових громадах. Представники сектору захисту також згадували поінформованість та обізнаність про наявні послуги як одну з ключових незадоволених потреб. У кількох випадках послуги технічно надавалися, але залишалися недоступними через необізнаність населення про їхнє існування.

Крім того, багато респондентів вказували на наявність принаймні деяких перешкод у доступі до інших, переважно медичних послуг, зокрема, високу вартість, довгий час очікування, бюрократію або необхідність їхати до обласного центру. У поєднанні з недоступною для маломобільних осіб інфраструктурою (у межах населеного пункту), ці фактори створюють додаткові труднощі для вразливих груп населення. Проблема необлаштованої інфраструктури стосується не лише закладів соціального захисту, а інфраструктури загалом. Важливо усвідомлювати, що доступ до будівлі соціальної служби – це лише частина проблеми, оскільки людям спочатку необхідно до неї дістатися. Недоступна інфраструктура суттєво погіршує загальний добробут і умови життя маломобільних груп населення.

«Навіть важко сказати. От дивіться, я живу на другому поверсі, і я на вулиці буваю раз на пів року! Тому треба, наприклад, зробити пандус, щоб хоч якось можна було спустатися!», –

особа з інвалідністю, Івано-Франківськ

Водночас якість доступних послуг зазвичай оцінювалася як задовільна. Близько половини респондентів висловили задоволення якістю та/або ефективністю принаймні деяких послуг, якими вони користувалися (слід відзначити, що не всі респонденти висловлювали свою думку щодо якості послуг). Серед послуг, які надавали українські та міжнародні НУО/організації, найчастіше називали матеріальну допомогу, правову допомогу, психосоціальну підтримку та заходи для дітей. Серед державних послуг респонденти найчастіше відзначали роботу індивідуальних соціальних працівників, підтримку служб у справах дітей для прийомних сімей / усиновлювачів, а також психосоціальну допомогу.

Втім, деякі респонденти відзначали недостатню якість послуг, зокрема державних соціальних послуг. Повідомлялося про труднощі з доступом до них або обмежений обсяг допомоги, яку можуть надати соціальні працівники. Водночас окремі респонденти припускали, що ці проблеми не завжди мають структурний характер, а можуть залежати від людського фактора.

Крім того, кілька респондентів зазначили неефективне реагування на повідомлення про ГЗН або насильство щодо дітей. У поєднанні зі страхом бути осудженим за повідомлення про такі випадки, це може призводити до меншої кількості звернень. Згідно з Оцінкою захисту дітей 2024 р., близько п'ятої частини дорослих не повідомляли б органи влади про випадки жорстокого поводження з дітьми, а кілька відсотків з них також не вживали б жодних інших заходів для покращення становища дитини²⁸. Це питання викликає занепокоєння і вимагає тривалих зусиль з метою формування у суспільстві впевненості в тому, що повідомлення про випадки жорстокого поводження/недбалства дасть кращі результати, ніж їх ігнорування.

Деякі респонденти зазначили, що їм доводилося витрачатися на приватні послуги, яких вони потребували, але не могли отримати безоплатно або були незадоволені їхньою якістю (зокрема медичні, реабілітаційні, послуги з догляду за дітьми). Втім, загальний огляд фінансового становища вразливих груп свідчить, що витрати на приватні послуги суттєво обтяжують бюджети домогосподарств і, ймовірно, будуть уникатися, якщо не є абсолютною необхідними. Така ситуація, наприклад, може призводити до відмови від психосоціальної підтримки в разі відсутності безоплатних варіантів, особливо з огляду на низький рівень довіри до таких послуг, про що також повідомляли деякі респонденти.

Стратегії подолання труднощів

У разі фінансових труднощів або потреби в послугах, які недоступні у певному населеному пункті, респонденти з усіх демографічних груп найчастіше повідомляли, що покладаються на допомогу від інших (найчастіше від членів сім'ї).

- Якби не донька, чотири тисячі [гривень] пенсії з кількома копійками – самі розумієте, заплатила б за квартиру і все. [...]
- Допомога дітей дуже потрібна.
- Так, без допомоги дітей – ніяк, –

літні люди, Вінниця

ВПО, особливо ті, хто перебуває у місцях тимчасового проживання, частіше зазначали, що покладаються саме на підтримку інших мешканців МТП. Це свідчить про те, що їм вдалося сформувати певну соціальну мережу у новому місці проживання, ймовірно, завдяки спільному проживанню в МТП. Вони також згадували про звернення до керівників МТП із питаннями чи проханнями. Крім того, ВПО частіше повідомляли про заощадження та/або позичання коштів.

Домогосподарства, у складі яких є особи з інвалідністю, частіше зазначали, що зверталися за зовнішньою допомогою, зокрема, до міської ради або депутатів, а також до церкви чи благодійних організацій. Хоча така підтримка часто виявлялася корисною, розпорошеність допомоги у вигляді індивідуальних звернень (замість систематичної державної підтримки) створює ризик того, що значна частина людей, які потребують допомоги, залишиться без базових послуг.

Також декілька респондентів зазначили, що намагалися знайти додаткове джерело доходу шляхом влаштування на додаткову роботу, продажу власної продукції або майна. Втім, про цю стратегію подолання труднощів не згадували опікуни, ймовірно, через брак часу на додаткову зайнятість у зв'язку з доглядом за залежними членами родини.

Респонденти з усіх груп часто наголошували, що соціальні зв'язки, підтримка та спілкування з іншими людьми, передусім із родиною, є запорукою стійкості у складних життєвих обставинах. Серед інших часто згадуваних чинників були внутрішня сила (психологічна здатність справлятися зі стресовою або травматичною ситуацією), здатність просити про допомогу, фінансова незалежність, освіта та поінформованість. Окремі респонденти також підкреслювали важливість належної підтримки з боку державних служб.

Крім того, варто зазначити, що кількість повідомлень про використання стратегій забезпечення засобами до існування на Заході України була лише трохи нижчою, ніж у середньому по країні, а в Центральній Україні – дещо вищою (див. Рисунок 3), що свідчить про наявність вразливих груп у цих макрорегіонах.

Хоча потреби у секторі засобів до існування виходять за межі сфери захисту, наявність достатніх фінансових ресурсів може бути критично важливою для задоволення потреб у захисті, особливо у випадках, коли безоплатні послуги недоступні або відсутні у певній місцевості. Незадоволені потреби у сфері захисту можуть бути тісно пов'язані з фінансовими труднощами та спонукати до використання стратегій подолання нестачі засобів до існування.

Здатність громад задовольняти потреби населення

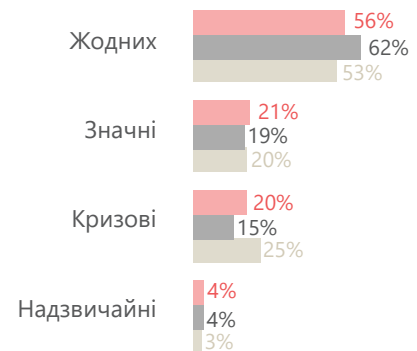
ПГПР 2025 р. передбачає, що місцеві та центральні органи влади мають стати основними зацікавленими сторонами, які візьмуть на себе обов'язки міжнародних організацій або НУО у 2022–2025 роках, які наразі скорочуються. Однак на обох рівнях влада стикається з труднощами у фінансуванні збільшення наявних ініціатив. Після реформ з децентралізації (процес розпочався у 2014 році і триває досі), громадам було доручено розподіляти власні кошти (переважно отримані з податку на доходи) на необхідні послуги²⁹. Хоча це дає громадам значну автономію у прийнятті рішень щодо витрат і дозволяє адаптувати їх до потреб місцевого населення, водночас існує ризик нерівномірного фінансування громад, а отже й надання послуг, по всій Україні.

З метою фінансування поточних оборонних заходів центральний уряд вилучив частину доходів громади, що призвело до зменшення її власних ресурсів (хоча центральні органи влади намагаються компенсувати це, підтримуючи фінансування громад з центрального бюджету, як вони вважають за доцільне). Водночас у громадах, де потреби в захисті вищі (через більшу частку непрацевлаштованих осіб, наприклад, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, одиноких опікунів), надходження від податку на доходи є нижчими.

Крім того, уряд намагався задовольнити нові та зростаючі потреби населення, запровадивши пільги для внутрішньо переміщених осіб, субсидії на комунальні послуги, послуги та пільги для ветеранів тощо. Ці зусилля вичерпують можливості центрального бюджету, тому збільшення видатків на соціальні виплати, що фінансуються централізовано (наприклад, пенсії), також є неможливим^{30,31}.

Згідно з аналізом стану місцевих бюджетів, у 2023 році майже всі досліджені громади мали дефіцит, що, ймовірно, зумовлено

Рисунок 3: Домогосподарства, що вдаються до стратегій забезпечення засобами до існування, за типом стратегії (MSNA 2024 р.¹⁵).

■ Вся Україна (n=10394) ■ Захід (n=1664) ■ Центр (n=856)

Короткий огляд: Вразливі групи населення

Деякі групи населення вирізнялися рівнем вираженості своїх потреб, які ще більше посилювалися складними умовами життя та перешкодами у доступі до послуг. Цим групам слід приділяти особливу увагу з огляду на сталість їхньої вразливості та необхідність довготривалої підтримки.

Одинокі опікуни, зокрема опікуни дітей з інвалідністю

Згідно з даними MSNA 2024 р., домогосподарства, що складаються з одного дорослого та дитини/дітей, частіше потребували допомоги, особливо у сфері захисту та житла⁴⁰. Під час цього дослідження багато одиноких опікунів та осіб, що доглядають за людьми з інвалідністю, повідомляли про брак фінансових ресурсів для задоволення потреб домогосподарства. Водночас вони не мають можливості працевлаштуватися, оскільки постійно доглядають своїх утриманців, особливо з огляду на обмежену доступність безпечних просторів для дітей та послуг з догляду за людьми з інвалідністю.

«Оскільки я є опікуном і не можу працювати повний день, бо потрібно доглядати за дитиною, а соціальні виплати — малі, то або потрібно збільшити ці виплати, або забезпечити безкоштовне лікування для мене як опікуна і для дитини. Так і має бути», —

опікун дитини з інвалідністю, Львів

Згідно з отриманими даними деякі послуги не були доступними для осіб, які доглядають за дітьми з інвалідністю. Зокрема, йшлося про випадки, коли дитині надавали безкоштовну реабілітацію чи санаторне лікування, але не покривали витрати на проживання опікуна. Інша поширена проблема — відсутність можливості залишити дитину під наглядом, коли сам опікун потребує, наприклад, психологічної допомоги.

Одинокі люди з інвалідністю, часто похилого віку

Літній вік і інвалідність часто поєднуються. Згідно з даними MSNA 2024 р., близько третини домогосподарств, у складі яких є люди похилого віку, мали оформлену інвалідність. Крім того, домогосподарства, що повністю складаються з осіб віком 60 років і старше, особливо в сільській місцевості, мають посилені потреби у секторі засобів до існування та охорони здоров'я. Домогосподарства, у складі яких є особи з інвалідністю, також мали підвищені потреби у секторі продовольчої безпеки, охорони здоров'я, засобів до існування, житла і водопостачання, санітарії та гігієни (ВСГ). Використання кризових та надзвичайних стратегій подолання труднощів було більш поширеним серед домогосподарств з людьми похилого віку та/або з інвалідністю⁴¹.

Багато літніх людей під час цього дослідження повідомляли про брак фінансів через низькі пенсії⁴². Водночас, хоча не слід очікувати, що літні люди (пенсіонери) будуть працевлаштовані, деякі з них все ж намагалися знайти роботу, але стикалися з відмовами з боку роботодавців, які не бажали брати їх на роботу. Що стосується людей з інвалідністю, то їхній стан часто заважає їм працевлаштуватися. Тому для цих груп слід розглянути можливість надання відповідних соціальних пільг.

Респонденти зазначали, що в деяких населених пунктах особам, які мали дітей, не надавалася індивідуальна допомога соціального працівника через припущення, що саме діти будуть піклуватися про батьків. Проте

* У 2025 році мінімальна пенсія становить 2361 грн (близько 57 дол. США) на місяць.

на практиці це далеко не завжди можливо. Загалом найпоширенішим механізмом подолання труднощів були відносини з іншими людьми, а найчастіше згадуваним джерелом інформації були знайомі або члени сім'ї. Тому самотні люди з інвалідністю та літні люди, які не мають дітей або інших членів сім'ї, стикаються з особливими труднощами у вирішенні проблем.

«Не в кожного є діти з достатнім рівнем доходу, які можуть утримувати або допомагати. Тож наразі літні люди в нашій країні у більшості випадків залежать від якоїсь форми допомоги», —

представник української НУО, Львів

ВПО у місцях тимчасового проживання, у тому числі літні люди

Згідно з даними MSNA 2024 р., переміщені домогосподарства мають підвищені потреби та унікальні профілі вразливості: їхні потреби були вищими у всіх секторах, окрім охорони здоров'я та ВСГ⁴³. ВПО, які перебувають у місцях тимчасового проживання, мали особливо високий рівень вразливості через більшу частку літніх людей, осіб з інвалідністю та осіб з хронічними захворюваннями⁴⁴.

Під час дослідження ВПО частіше повідомляли про труднощі з працевлаштуванням. Слід зазначити, що ВПО стикаються зі складними фінансовими проблемами: вони часто залишають позаду нерухомість і цінні речі, мають труднощі з пошуком роботи і не завжди знають про доступні державні послуги. Крім того, деякі респонденти вказували на такі проблеми, як необхідність оплачувати комунальні послуги за місцем свого постійного проживання (за житло, яке є незаселеним та часто може бути пошкодженом або зруйнованим), або неможливість отримати фінансову допомогу для покриття високої орендної плати через те, що орендодавці уникають оформлення офіційних договорів, щоб не сплачувати податки з доходів від оренди.

Переїхати з місць тимчасового проживання для багатьох неможливо, оскільки вартість оренди квартири наближається до середньої заробітної плати⁴⁵. Проблеми з житлом є ще більш гострими для ВПО похилого віку та/або ВПО з інвалідністю: по-перше, через відсутність належних інклюзивних умов у місцях тимчасового проживання, а по-друге, тому що ці групи часто не можуть працевлаштуватися й забезпечувати себе самостійно. За повідомленнями, багато людей похилого віку та ВПО мали труднощі із задоволенням своїх фінансових потреб.

З одного боку, ВПО, які проживають в МТП, мають більше доступу до цільових інформаційних кампаній щодо наявної допомоги. З іншого боку, мешканці таких місць зазвичай є більш вразливими категоріями ВПО, зокрема це люди похилого віку, яким важко адаптуватися до нових обставин і які можуть мати труднощі з доступом до інформації в онлайн-форматі.

** Станом на липень 2025 року середня вартість оренди однокімнатної квартири (тобто квартири з окремою спальнею та кухнею) в досліджених обласних центрах коливалася в межах від 10 720 до 14 588 грн на місяць (найдорожчим виявився Львів). За межами обласних центрів орендна плата складала менш ніж 10 000 грн на місяць, однак кількість доступного житла для оренди була обмеженою.

наслідками війни, зокрема переміщенням населення. Львівська та Івано-Франківська громади продемонстрували значні коливання бюджету в період з 2021 по 2024 роки із чергуванням дефіциту і профіциту. Це може свідчити про труднощі з бюджетним плануванням і невизначеність місцевої влади щодо майбутніх надходжень. Натомість інші громади здебільшого зберігали бюджетний профіцит у цей період, що може свідчити про більш консервативне фінансове планування, ймовірно, зумовлене постійною невизначеністю (див. Додаток 3)³².

Крім того, з початку повномасштабного вторгнення всі досліджені громади збільшили видатки на соціальний захист, що відображає зростання потреб вразливих груп населення (див. Рисунок 4).

Під час оцінки спроможності місцевих суб'єктів задовольняти потреби населення було виявлено як позитивні, так і обмежувальні фактори. Серед сильних сторін респонденти часто відзначали мотивацію та відданість персоналу в різних місцевих службах, зокрема в органах місцевої влади, серед надавачів державних послуг і українських громадських організацій. Це часто проявлялося у високому рівні особистої залученості до підтримки бенефіціарів, навіть попри структурні чи фінансові обмеження. Деякі респонденти повідомляли, що надавали послуги добровільно поза межами робочого часу або вкладали власні кошти, щоб забезпечити безперервність діяльності. Хоча така особиста ініціатива свідчить про високу відданість, вона не є сталим підґрунтям для ефективного надання послуг.

Важливо зазначити, що успішна реалізація програм соціальної підтримки часто була пов'язана з мотивацією працівників та політичною волею місцевих посадовців.

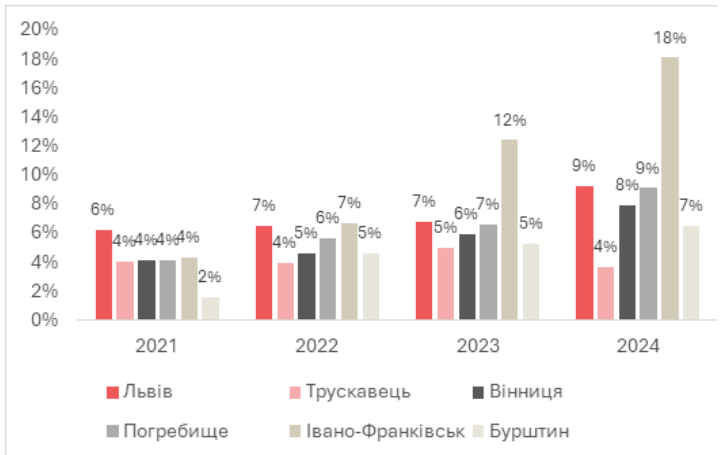
«[Наша сила —] у нашому бажанні та мотивації. Ми дуже зацікавлені в роботі, постійно шукаємо нові ідеї й не стоїмо на місці. Наприклад, нещодавно ми їздили до Львова, де обмінялися досвідом з іншими фахівцями. Це допомогло нам усвідомити, що потрібно впроваджувати нові підходи, особливо в роботі з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій», —

надавач державних послуг, Погребище

Ще однією неодноразово відзначеною сильною стороною була проактивна позиція місцевих суб'єктів, які продовжують шукати шляхи надання послуг, попри скорочення міжнародної підтримки. Представники місцевої влади та місцевих і національних українських НУО повідомляли, що активно шукають можливості фінансування поза межами гуманітарної допомоги, а іноді й поза межами фінансування з центрального бюджету, готують проєктні пропозиції та самостійно звертаються до донорів. Це свідчить про високий рівень відданості, хоча для досягнення реальних результатів така ініціатива потребує відповідної підтримки. Крім того, в деяких випадках корупція та недостатня координація значно ускладнювали надання допомоги.

Ефективні механізми співпраці, налагоджені між місцевими суб'єктами, також часто згадувалися як сильна сторона, що сприяє більш скоординованому та чутливому до потреб наданню послуг. Крім того, регулярне проведення оцінок потреб з боку місцевої влади та українських НУО розглядалося як позитивна ознака зростаючого розуміння важливості планування, заснованого на фактичних даних. Такі оцінки не лише покращують надання послуг, але й посилюють спроможність місцевих суб'єктів адвокатувати щодо відновлення міжнародної підтримки, надаючи актуальні дані про незадоволені потреби.

Рисунок 4: Витрати на соціальний захист як частка загальних витрат у досліджених громадах у період з 2021 по 2024 рік⁴⁶

Серед інших позитивних аспектів відзначалися експертність місцевих суб'єктів та тісний контакт з набувачами допомоги, що підвищує їхню здатність належним чином реагувати на потреби вразливих груп населення. Крім того, в кількох випадках місцева влада продемонструвала готовність до співфінансування ініціатив, що реалізуються за підтримки донорів, виділяючи на це кошти з місцевого бюджету, що є ще одним доказом їхньої проактивної позиції та відданості справі підтримки населення.

З іншого боку, було виявлено низку чинників, що обмежують спроможність місцевих суб'єктів повною мірою задовольняти потреби населення. Серед них — недостатня кількість кваліфікованого персоналу, що часто пов'язано з низьким рівнем оплати праці, а також загальні фінансові обмеження.

«Що стосується догляду вдома, ситуація є складною. Зарплати дуже низькі. Спеціаліст із досвідом роботи отримує 8–9 тисяч гривень. А коли вираховуються податки, залишається зовсім мізерна сума. [...] І робота дуже важка. Зараз вимоги дуже високі», —

надавач державних послуг, Трускавець

На запитання про те, що могло б підвищити спроможність місцевих суб'єктів задовольняти потреби населення, найчастіше згадуваною формою підтримки було навчання персоналу. Хоча заходи зі зміцнення потенціалу та навчання вже проводилися як міністерствами, так і міжнародними організаціями, подальші інвестиції в підвищення кваліфікації працівників розглядаються як ключовий елемент для посилення здатності місцевих суб'єктів реагувати на постійні потреби населення.

Також зазначалося про важливість матеріальної підтримки, зокрема необхідність зміцнення матеріально-технічної бази місцевих ініціатив шляхом надання обладнання та допомоги з ремонтом. Такий вид підтримки виявився надзвичайно важливим для забезпечення переходу від міжнародної допомоги до локального управління: у багатьох випадках місцева влада успішно перебирала на себе реалізацію ініціатив, започаткованих донорами, після початкових інвестицій в інфраструктуру і матеріальні ресурси. Подальша підтримка в цій сфері може ще більше посилити спроможність громад підтримувати та розширювати надання послуг.

Хоча деякі респонденти назвали механізм соціального замовлення перспективним рішенням для забезпечення сталого надання послуг, все ще існує потреба у додаткових роз'яснювальних та інформаційних заходах.

Зокрема, представники місцевих і національних НУО, а також рад ВПО наголошували на важливості формування спільного розуміння з місцевою владою та уточнення правових і практичних аспектів функціонування соціального замовлення на практиці.

Що далі? Майбутні потреби та виклики

Ризики та виклики

Щодо ризиків, пов'язаних зі згортанням гуманітарної діяльності в досліджених громадах Західної та Центральної України, ключові інформанти найчастіше називали ризик нової хвилі евакуації. У громадах, де з приїздом ВПО населення збільшилося майже вдвічі, місцева інфраструктура вже працює на межі своїх можливостей.

Подальше прибуття ВПО в поєднанні зі скороченням міжнародної підтримки, як у вигляді безпосередньої діяльності міжнародних організацій, так і фінансової підтримки українських НУО, може серйозно погіршити вже існуючі нагальні незадоволені потреби, зокрема в житлі, працевлаштуванні, функціонування закладів догляду за дітьми та психологічній підтримці, що призведе до недостатньої доступності або якості цих послуг. Крім того, обмеженість можливостей для працевлаштування (як щодо наявності робочих місць, що відповідають кваліфікації, так і щодо низької заробітної плати) та підприємницької діяльності може призвести до подальшого відтоку кваліфікованих працівників (наприклад, медичного персоналу) та молоді.

З іншого боку, КІ часто згадували, що через відсутність базової підтримки в більш безпечних регіонах ВПО можуть повернутися до прифронтових територій, де ризик для життя значно вищий, або взагалі не евакуюватися з окупованих або прифронтових районів, сприймаючи відсутність підтримки в більш безпечних регіонах як стримуючий фактор, що перешкоджає виїзду з небезпечних зон.

Сподіваюся, вам вдасться донести важливість того, щоб не зменшувати гуманітарну допомогу на Західній Україні. [...] Ми повинні залишатися хабом, де люди можуть мати хоча б мінімальні умови для безпечного перебування, хоча б на певний період. Тому що коли ця допомога зменшується, найбільш вразливі люди залишаються в небезпечних зонах [...]. Вони просто не виїжджають - вони залишаються під обстрілами.

Представник міжнародної неурядової організації, Івано-Франківськ

ВПО у фокус-групах заявили, що вони не намагаються повернутися в райони свого постійного проживання до закінчення війни через наявні безпекові проблеми та зруйноване житло. Дослідження, проведене в січні 2025 року, показало, що основним чинником повернення в регіони в межах 30 км від лінії фронту є особисті причини (наприклад, возз'єднання з родиною), але економічні та житлові проблеми стають все більш поширеними як фактори,

що підштовхують до повернення³³.

Однак, постійною проблемою залишається те, що люди у прифронтових районах не бажають переїжджати. Один КІ пригадав історію, розказану ВПО, який спочатку не хотів переїжджати на Захід через відчуття дискримінації, і сказав, що досі є люди, які відмовляються евакуюватися через такі настрої, розпалені пропагандою. Інші, особливо люди похилого віку³⁴, можуть не хотіти залишати домівки, якщо вважають недостатньою підтримку, яку їм надають у безпечніших районах України, і не мають власної мережі соціальних зв'язків та достатніх фінансів, щоб почати нове життя в іншому місці³⁵.

Ще одним часто визначеним ризиком було потенційне зростання насильства через соціальну напруженість та/або фінансові проблеми, включаючи як кримінальну активність, так і домашнє насильство. Це занепокоєння є особливо актуальним у світлі повсюдного скорочення або припинення надання послуг з протидії ГЗН. Оскільки ці послуги є одними з тих, що найчастіше скорочуються, ризик для безпеки та добробуту жінок вразливих ситуаціях є реальним і нагальним.

Розширення можливостей вразливих груп

Там, де це можливо, разом із наданням необхідних послуг, зацікавлені сторони повинні прагнути до розширення можливостей вразливих груп населення. Ключові інформанти найчастіше наголошували на важливості можливостей працевлаштування та підтримки бізнесу для посилення спроможностей населення. Доступ до гідних, сталих засобів до існування розглядався як основа стійкості громади, що дозволяє окремим особам і сім'ям задовольняти власні потреби, не покладаючись на гуманітарну допомогу протягом тривалого часу. Підтримка в цій сфері включала як прямі можливості працевлаштування, так і ширші ініціативи з розвитку бізнесу, такі як гранти, професійне навчання та підтримка підприємництва.

Тим не менш, було також відзначено, що підтримка зайнятості не є універсальним рішенням для розширення можливостей. Певні групи, такі як люди похилого віку та люди з інвалідністю, часто позбавлені можливостей, пов'язаних з розвитком навичок, перекваліфікацією та працевлаштуванням. Крім того, самотні опікуни, особливо дітей з інвалідністю, не можуть працевлаштуватися через обов'язки з догляду за дітьми на тлі відчутного дефіциту таких послуг. За повідомленнями, дорослі люди з інвалідністю, що перебувають під сімейним доглядом, не були враховані в програмах і політиці. У цих випадках збільшення соціальних виплат і довгострокове планування розглядалися як необхідні для забезпечення гідного життя і зменшення залежності від гуманітарної допомоги.

Житло стало ще одним центральним елементом розширення можливостей, а також часто опинялося серед незадоволених потреб. Без стабільного, доступного житла люди, особливо ВПО, люди похилого віку та люди з інвалідністю, залишаються в нестабільних житлових

умовах, які негативно впливають на їхній добробут, обмежують їхню здатність брати повноцінну участь у громадському та економічному житті. Забезпечення стабільної житлової підтримки було названо не лише базовою потребою, але й передумовою для довгострокового відновлення та незалежності.

Респонденти також підкреслили важливість психосоціальної та психологічної підтримки, виділивши психічне здоров'я як вирішальний, але часто ігнорований компонент розширення можливостей. Емоційне благополуччя було визнано важливим для здатності людей працювати, навчатися, соціально взаємодіяти та відновлюватися після травм, особливо в контексті війни та переміщення. Відповідаючи на запитання, що робить людину стійкою до негараздів, респонденти з вразливих груп найчастіше вказували на внутрішню силу та стабільність. Але водночас деякі з них висловлювали недовіру або невпевненість у користі психосоціальної допомоги. Таким чином, метою має бути не лише надання таких послуг, а й підвищення обізнаності та довіри до них.

Крім того, залучення маргіналізованих груп до спільного вирішення проблем розглядалося як ефективна стратегія розширення можливостей, що сприяє формуванню почуття суб'єктності та співпраці. Зміцнення соціальної згуртованості також згадувалося деякими респондентами як засіб розширення прав і можливостей громад шляхом сприяння довірі, солідарності та колективній стійкості.

І останнє, але не менш важливе: доступ до інформації розглядався як ключовий фактор, що дозволяє орієнтуватися в системах і отримувати доступ до наявних послуг. Інформанти підкресливали, що без достовірної інформації багатьом уразливим особам важко відстоювати свої права або брати участь у програмах підтримки. Підвищення обізнаності про наявні послуги та законні права було названо відносно недорогим, але високоефективним заходом.

Загалом, при розробці політики або програм захисту вкрай важливо враховувати такі сектори, як засоби до існування, житло/координація та управління МТП та психологічні потреби, оскільки ці питання, безперечно, взаємопов'язані, і їх комплексне вирішення може значно покращити результати для постраждалих груп населення. Крім того, розширюючи можливості людей, коли це можливо, важливо пам'ятати, що найбільш вразливі групи продовжуватимуть покладатися на зовнішню підтримку.

- Що потрібно вразливим групам, щоб стати менш залежними від програм соціального захисту?

- Ми з колегами часто думаємо про це. Насправді, все залежить від того, які категорії залишаються. Треба просто розуміти, що ті, хто хотів виїхати з місць тимчасового проживання, інтегруватися, знайти роботу, орендувати чи не орендувати житло, мати можливість купувати, вони це зробили. Найбільш вразливі категорії, які залишаються, - це [переважно] люди пенсійного віку, матері з дітьми.

Представник української неурядової організації, Трускавець

Потенційні рішення та можливості

У відповідь на виявлені проблеми, пов'язані з перехідними процесами у сфері захисту, було розроблено кілька рекомендацій. На стратегічному рівні Кластер з питань захисту визначив рекомендації, що стосуються ключових висновків, які можна знайти в розділі нижче. На місцевому рівні рекомендації щодо конкретних питань у різних сферах діяльності у сфері захисту були розроблені під час семінару з місцевими органами влади, місцевими та національними НУО та міжнародними організаціями (див. наступний розділ).

Рекомендації для гуманітарних організацій та організацій, що займаються відновленням/розвитком, від Кластера з питань захисту

Потреби у гуманітарному захисті вразливих груп населення, зокрема ВПО, в досліджених громадах зберігаються, незважаючи на скорочення присутності гуманітарних організацій. Для тих, хто недостатньо охоплений національними системами надання послуг і не має мереж підтримки на рівні громади, ці потреби з часом можуть ще більше загостритися.

Тому в контексті Плану гуманітарних потреб і реагування на 2026 рік критично важливо розробити добре вивірений перехідний пакет заходів реагування для найбільш уразливих груп населення, щоб зменшити залежність від гуманітарної допомоги і водночас не допустити, щоб люди залишилися поза увагою. У цьому випадку зусилля, спрямовані на їхнє охоплення державними соціальними послугами, повинні супроводжуватися постійною базовою гуманітарною та соціальною підтримкою на рівні громад у проміжний період.

Кластер з питань захисту розробив такі рекомендації на основі ключових висновків цього дослідження:

1 *Ключові сфери, які постраждали від скорочення і недостатньо охоплені державними надавачами послуг, включають: правову допомогу, психосоціальну підтримку, послуги з протидії ГЗН, безпечні простори для дітей та послуги соціального захисту.*

Стратегічний пріоритет 4 ПГПР на 2026 рік, присвячений підтримці вразливих категорій ВПО, відкриває вікно можливостей для заповнення цієї «відсутньої ланки» в стратегії гуманітарного реагування, що потребуватиме належного фінансування. Як свідчать результати дослідження, послуги в секторі захисту, включаючи інформаційні та юридичні послуги, психосоціальні послуги, соціальну підтримку та заходи із захисту на рівні громад, матимуть вирішальне значення для забезпечення ефективної інтеграції найуразливіших ВПО в державні та громадські системи. Це має доповнюватися секторальними заходами, орієнтованими на вразливість, зокрема, у секторах житла, охорони здоров'я та забезпечення засобами до існування.

2 *Ключові сфери, які постраждали від скорочення і недостатньо охоплені державними надавачами послуг, включають: правову допомогу, психосоціальну підтримку, послуги з протидії ГЗН, безпечні простори для дітей та послуги соціального захисту.*

Стратегічний пріоритет 4 ПГПР на 2026 рік, присвячений підтримці вразливих категорій ВПО, відкриває вікно можливостей для заповнення цієї «відсутньої ланки» в стратегії гуманітарного реагування, що потребуватиме належного фінансування. Як свідчать результати дослідження, послуги в секторі захисту, включаючи інформаційні та юридичні послуги, психосоціальні послуги, соціальну підтримку та заходи із захисту на рівні громад, матимуть вирішальне значення для забезпечення ефективної інтеграції найуразливіших ВПО в державні та громадські системи. Це має доповнюватися секторальними заходами, орієнтованими на вразливість, зокрема, у секторах житла, охорони здоров'я та забезпечення засобами до існування.

3 *Тісна співпраця між зацікавленими сторонами, включаючи активне залучення НУО та організацій громадянського суспільства (ОГС), позитивно впливає на надання послуг у сфері захисту.*

Це дослідження чітко підкреслює ключову роль НУО, ОГС та механізмів на рівні громад у процесі переходу від гуманітарної допомоги. Таким чином, ці організації та їхні місцеві бачення мають бути ефективно інтегровані в процес розвитку систем соціального захисту, наприклад, у рамках Національної стратегії надання послуг. Такий підхід матиме важливе значення в адвокації, спрямованій на усунення перешкод у доступі до державних систем.

4 *Координація та комунікація щодо переходу існує, проте деякі місцеві зацікавлені сторони можуть не мати чіткого уявлення про скорочення, оскільки було мало часу для планування, реалізації та комунікації щодо переходу, коли гуманітарні організації переорієнтували свою роботу на схід і південь.*

Скоординоване та належним чином забезпечене ресурсами планування заходів у секторі захисту на перехідний період має бути пріоритетним і забезпеченим ресурсами на національному, регіональному та місцевому рівнях, щоб зменшити надмірний тягар для місцевих суб'єктів і не допустити, щоб вразливі групи населення залишилися без уваги. В умовах постійних змін у гуманітарному середовищі це планування має ґрунтуватися на регулярній критичній оцінці та документуванні отриманих уроків, таких як нещодавній аналіз відповідності кластерів у сфері захисту поставленим цілям^{****}.

Підзвітність перед постраждалим населенням є критично важливим компонентом перехідного процесу.

**** Аналіз Fit-for-Purpose мав на меті оцінити діяльність Кластера з питань захисту з огляду на зміну пріоритетів ПГПР 2025 року, щоб забезпечити узгодження діяльності кластера з оновленими стратегічними цілями.

План гуманітарних потреб і реагування: Стратегічні пріоритети

Очікується, що стратегічні пріоритети майбутнього ПГПР на 2026 рік залишатимуться у відповідності до пріоритетів на 2025 рік. У світлі скорочення обсягів гуманітарної допомоги на заході та в центрі України діяльність гуманітарних кластерів у цих регіонах може бути зосереджена навколо Стратегічного пріоритету 4, який наголошує на підтримці найбільш вразливих ВПО. Переглянутий план дій з гуманітарної допомоги на період до 2025 року зосереджений на таких пріоритетах⁴⁷:

Стратегічний пріоритет 1: Підтримка найбільш вразливих груп населення, які залишаються поблизу лінії фронту

Включає надання сталої, життєво необхідної допомоги у прифронтових районах, за винятком потреб, що покриваються в рамках реагування на надзвичайні ситуації, евакуації та підтримки переміщених осіб.

Стратегічний пріоритет 2: Евакуації

Наголошує на підтримці переміщених осіб під час та після евакуації.

Стратегічний пріоритет 3: Надзвичайне реагування після ударів

Передбачає загальнонаціональне реагування на негайні наслідки авіаударів з фокусом на раптові потреби зі значними наслідками

Стратегічний пріоритет 4: Гуманітарна допомога найбільш вразливим категоріям ВПО, в тому числі тим, хто перебуває в МТП

Охоплює підтримку вразливих переміщених осіб, у тому числі тих, хто перебуває в МТП, задоволення їхніх поточних потреб після надзвичайних ситуацій. Пріоритетом сектору координації та управління МТП (СССМ) є підтримка МТП, що приймають нещодавно переміщені і дуже вразливе населення.

Планування перехідного періоду має від початку враховувати бачення громади, приділяючи особливу увагу консультаціям на місцевому рівні як безпосередньо з ВПО, так і з представницькими механізмами, такими як громадські організації або ради ВПО. Водночас гуманітарні організації повинні розробити комунікаційні плани для інформування людей про перехідні процеси та управління їхніми очікуваннями. Забезпечення доступу найбільш вразливих груп населення, зокрема ВПО, які проживають у МТП, до адекватної інформації про наявну підтримку буде ключовим для зменшення невизначеності та надання їм можливості ефективно планувати своє майбутнє.

Висновки з семінару з питань перехідного періоду - місцеве бачення

Цей розділ містить варіанти вирішення обраних проблем, які були сформовані під час семінару на основі аналізу даних. Конкретні пропозиції щодо вирішення обраних проблем у кожній сфері представлені в Додатку 4.

Під час семінару учасники визначили основні проблеми, на яких слід зосередити увагу у сферах соціального захисту, психосоціальних послуг, протидії ГЗН та захисту дітей, правової допомоги та інформації, а також обговорили можливі шляхи їх вирішення.

Соціальний захист

Учасники зосередили увагу на обмеженому обсязі послуг соціального захисту в невеликих громадах, а також на проблемі недоступності МТП для людей з інвалідністю. Було зазначено, що хоча реалізація ініціатив, спрямованих на вирішення цих питань, має відбуватися переважно на рівні громад, заходи з кодифікації на центральному рівні допомогли б забезпечити гармонізацію доступності послуг на всій території України^{*****36}. Крім того, хоча забезпечення житлом виходить за рамки соціального захисту, воно стало критично важливим міжсекторальним питанням, яке безпосередньо впливає на добробут вразливих груп населення, а для ВПО - на їхню здатність планувати майбутнє та облаштовуватися в громаді.

Правова допомога, інформація та обізнаність

Хоча багато послуг НУО орієнтовані на ВПО, метою має бути їхня інтеграція в місцеві державні системи соціального захисту. Таким чином, учасники зосередилися на усуненні бюрократичних перешкод, з якими стикаються ВПО у доступі до послуг. Учасники підкреслили, що як ВПО, так і надавачі послуг часто не знають, які державні послуги доступні для ВПО на новому місці проживання. Тому було зазначено, що підвищення обізнаності про наявні послуги серед постачальників послуг, які першими звертаються до ВПО, могло б полегшити поширення інформації та перенаправлення. Крім того, було наголошено на необхідності підвищення рівня загальної правової обізнаності серед населення.

Психосоціальна підтримка

Хоча війна сприяла розширенню та розвитку психосоціальних послуг, необхідна подальша робота для розширення послуг, спрямованих на вирішення психосоціальних проблем, пов'язаних з війною. Крім того, учасники підкреслили, що необхідно докладати зусиль для підвищення соціальної згуртованості та соціальної інтеграції одиноких людей і дітей з інвалідністю. Було зазначено, що розширення психосоціальних послуг має супроводжуватися інформаційними кампаніями і зусиллями з розширення охоплення населення. Крім того, зусилля в психосоціальній сфері не повинні обмежуватися установами, а залучати місцеві громади,

***** Деякі з необхідних заходів вже кодифіковані на центральному рівні, хоча прогалини як у кодифікації, так і в імplementації залишаються.

щоб посилити їхнє сприйняття та покращити їхню політику по відношенню до вразливих людей.

ГЗН та захист дітей

Незважаючи на прогрес у розвитку послуг для постраждалих від ГЗН (наприклад, створення притулків) та дітей (денні заклади з догляду, безпечні простори), учасники відзначили, що між громадами спостерігаються значні відмінності в доступності та обсязі цих послуг. Це створює певні труднощі, оскільки ефективне використання таких послуг вимагає їхньої доступності поруч із людиною, яка їх потребує, а багато хто з них не має змоги дістатися до них, щоб отримати доступ. Учасники також обговорили нестачу фахівців, які займаються питаннями психологічного насильства. Нарешті, що стосується ГЗН та захисту дітей, залишається проблема приховування випадків насильства, оскільки деякі члени громади можуть зазнавати осуду з боку однолітків за те, що вони повідомляють про насильство, або бояться це робити. Було зазначено, що люди повинні вірити, що повідомлення про насильство призведе до позитивних результатів для постраждалої особи, не наражаючи на ризик свідка, який повідомив про це.

Загалом, можливі рішення, запропоновані учасниками семінару, були зосереджені на п'яти основних підходах: підвищення спроможності надавачів послуг, посилення співпраці, впорядкування правової бази, підвищення обізнаності та вирішення міжсекторальних питань, а саме:

Підвищення спроможностей надавачів послуг

Покращити доступ до існуючих послуг соціального захисту та розширити охоплення вразливих груп населення з метою усунення недоліків у наданні послуг

- Покращити транспортне сполучення (наприклад, соціальне таксі) з громадами, де послуги надаються.
- Посилити використання існуючих інструментів, таких як соціальний паспорт громади, для орієнтації надання послуг на потреби.
- Заохочувати проактивну роботу з населенням шляхом залучення соціальних працівників через мобільні бригади та виїзні прийоми в населених пунктах.

Інвестувати у розвиток персоналу та спроможностей для покращення якості надання послуг

- Підвищити заробітну плату соціальним працівникам та іншим спеціалізованим працівникам сфери захисту для забезпечення сталого надання послуг та залучення кваліфікованих кадрів
- Провести цільові тренінги для соціальних працівників та працівників органів місцевого самоврядування з питань залучення донорів та правових знань.
- Проводити подальші тренінги для працівників служб з протидії ГЗН та захисту дітей щодо таких аспектів, як психологічне насильство.
- Залучати студентів та нещодавніх випускників до соціальної роботи для розширення спроможностей та виховання майбутніх працівників.

Розширення співпраці

Посилити координацію/співпрацю між зацікавленими сторонами та залучити підтримку НУО для подолання прогалин у спроможностях

- Розширити механізми соціального замовлення та створити спільну платформу для співпраці НУО. Підтримувати ініціативи на рівні громад, такі як Центри стійкості, забезпечуючи координацію між НУО та місцевою владою, щоб охопити всі сфери та уникнути дублювання..
- Створити національні координаційні механізми для надання послуг у секторі захисту, підтримувати точні бази даних про надавачів послуг та наявні послуги, проводити регулярні регіональні координаційні зустрічі органів влади та національних/місцевих НУО. Координувати проекти з місцевими органами влади, щоб забезпечити їх відповідність місцевим пріоритетам.
- Залучати НУО до заповнення прогалин у наданні послуг/кадровому забезпеченні, надання технічної експертизи та проведення тренінгів. Залучати НУО до допомоги місцевим органам влади у підготовці інформаційних матеріалів та проведенні інформаційних кампаній.

Залучати міжнародних акторів до розвитку експертизи для вдосконалення спеціалізованих послуг

- Використовувати найкращі міжнародні практики та сприяти обміну досвідом для підвищення кваліфікації та спроможності місцевих постачальників послуг у сфері психосоціальної підтримки, реагування на ГЗН та інших спеціалізованих послуг..

Вдосконалення нормативно-правової бази

Забезпечити інклюзивне та практичне законодавство і політику для полегшення доступу до послуг

- Залучати місцеві зацікавлені сторони до розробки законодавства, щоб врахувати практичні перспективи та узгодити національне законодавство з реаліями та потребами на місцях.
- Консультуватися з постраждалим населенням для визначення потреб та формування рішень, підвищуючи актуальність та ефективність..
- Посилити адвокаційну роль НУО в інтересах вразливих груп населення на національному рівні, залучити НУО до розробки загальнонаціональних стандартів та проектів, спираючись на їхній практичний досвід та експертизу.

Удосконалення нормативно-правової бази для покращення доступності послуг

- Усунути невідповідності в правовій системі, включаючи директиви та політики, що дублюють одна одну.
- Усунути правові та бюрократичні перешкоди, які заважають доступу до послуг.
- Уточнити визначення стандартів послуг, вимог до персоналу та бюрократичних процедур для зменшення неефективності та регіональних відмінностей.

Переглянути законодавство для забезпечення більшої ефективності реагування на ГЗН та захисту дітей та підвищення рівня довіри

- Забезпечити, щоб національне законодавство щодо насильства над жінками та дівчатами та його практична реалізація повністю відповідали Стамбульській конвенції..
- Розглянути способи, які можуть покращити інформування про насильство (наприклад, можливість повідомляти про нього анонімно).

Підвищення обізнаності

Розширити інформаційні кампанії та підвищення обізнаності для зацікавлених сторін з інших секторів та членів громади, щоб полегшити доступ до інформації та загальну обізнаність.

- Забезпечити, що особи, які надають послуги при першому контакті (наприклад, лікарі, вчителі), мають повну і точну інформацію про наявні послуги з захисту і можуть ефективно перенаправляти до них.
- Підтримувати узгодженість дій усіх зацікавлених сторін на регіональному та місцевому рівнях шляхом регулярного оновлення інформації про послуги та політику у сфері захисту, а також обміну інформацією.
- Залучати членів громади до проектів соціальної згуртованості.

Проведення інформаційних кампаній щодо реагування на ГЗН та захисту дітей з метою збільшення кількості повідомлень про випадки насильства

- Надавати чітку та стислу інформацію про доступні послуги та шляхи повідомлення у випадку насильства.
- Залучайте громадські служби, такі як місцеві бібліотеки, до кампаній з підвищення обізнаності.

Вирішення міжсекторальних питань

Удосконалення рішень у секторі житла для задоволення міжсекторальних потреб

- Включення житла та розселення в проекти соціального захисту для вразливих груп населення.

Висновок

Ситуація з гуманітарною допомогою та фінансуванням швидко змінюється. На додаток до запланованого скорочення допомоги в Західній і Центральній Україні, надавачі послуг зіткнулися з раптовим скороченням допомоги в січні 2025 року. Можуть виникнути подальші непередбачувані зміни, що підкреслює необхідність локального довгострокового планування. Тим не менш, забезпечення відповідального і добре скоординованого переходу від гуманітарної допомоги має важливе значення для пом'якшення впливу на вразливі групи населення. Забезпечення прозорого,

добре скоординованого переходу є вкрай важливим, проте єдиного механізму наразі не існує.

Хоча потреби громад у Західній та Центральній Україні є менш гострими, ніж в інших регіонах країни, деякі невіднесені потреби у сфері захисту та управління і координації МТП залишаються і можуть швидко загостритися у разі погіршення ситуації з безпекою та збільшення притоку ВПО. Деякі з цих проблем виникли ще до війни (наприклад, потреба в розширенні соціальної підтримки людей похилого віку, проблеми з доступністю послуг для людей з інвалідністю, обмежена кількість притулків для постраждалих від ГЗН). Проте повномасштабне вторгнення загостило ці проблеми - потреби стали більш нагальними, а вразливі групи населення чисельно зростають. Таким чином, довгострокові сталі рішення є вкрай важливими.

Важливо визначити пріоритетом розширення можливостей постраждалих груп населення, зокрема ВПО та одиноких осіб, які здійснюють догляд, і залучити їх до процесу ухвалення рішень. Їхнє включення в місцеве суспільство і робочу силу є ключовим не лише для їхнього добробуту і самодостатності, а й для зміцнення стійкості громад. Водночас важливо визнати, що деякі групи, особливо люди з інвалідністю та люди похилого віку, потребують і надалі потребуватимуть підтримки. Вони не можуть покладатися лише на неформальні мережі (наприклад, сім'я, ровесники) або одноразову допомогу (наприклад, від благодійних організацій, місцевих депутатів); натомість вони потребують сталих, довгострокових рішень.

Центральні та місцеві органи влади проводять широкий спектр заходів, спрямованих на задоволення різних потреб населення, пов'язаних із захистом та управлінням і координацією МТП. Однак обмеження обсягу послуг, що надаються, головним чином через прогалини у фінансуванні та кадровому забезпеченні, може призвести до того, що деякі особи залишаться без належної підтримки. Посилення співпраці між зацікавленими сторонами, а саме місцевими органами влади та українськими НУО, з одночасним підвищенням прозорості та вдосконаленням комунікації, має вирішальне значення для забезпечення ефективного надання послуг. Існуючі структури співпраці, такі як контракти з НУО та центри стійкості, слід розвивати, більш ефективно популяризувати та використовувати їхній потенціал на повну потужність.

Між громадами залишаються значні відмінності щодо наявних послуг, фінансування, політичної волі, а також присутності НУО та співпраці з ними. Необхідно усунути прогалини в громадах і розширити доступ до наявних послуг як у межах населеного пункту, так і в сусідніх громадах шляхом посилення співпраці між зацікавленими сторонами та, наприклад, розгортання мобільних бригад або розвитку послуг соціального таксі з метою максимального використання та підвищення ефективності вже наявних послуг. Це має бути підкріплено оцінкою потреб, картами послуг та чіткими шляхами доступу до послуг. Необхідно також

зосередити зусилля на поширенні повної та актуальної інформації та підвищенні обізнаності, залучаючи при цьому зацікавлені сторони з різних секторів - не лише сектору захисту, а й інші зацікавлені сторони, які безпосередньо працюють з уразливими групами населення (наприклад, персонал медичних або освітніх установ).

Додаток 1

Рисунок 5: Вибірка ОФГ з представниками вразливих груп*

Обговорення у фокус-групах						
Тип вразливостей	Громада					
	Івано-Франківська	Бурштинська	Львівська	Трускавецька	Вінницька	Погребищенська
ДГ з людьми похилого віку, місцеве населення	1	1	1	1	1	1
ДГ з дітьми, місцеве населення	1	1	0	0	1	1
ДГ ВПО, які проживають за межами МТП	1	1	1	1	1	1
ДГ ВПО, які проживають в МТП	1	1	1	1	1	1

* Вибірка включає початкові критерії, а не додаткові категорії, під які можуть підпадати респонденти.

Рисунок 6: Вибірка інтерв'ю з домогосподарствами з членами вразливих груп*

Опитування домогосподарств						
Тип вразливостей	Громада					
	Івано-Франківська	Бурштинська	Львівська	Трускавецька	Вінницька	Погребищенська
ДГ з людьми з інвалідністю або хронічними захворюваннями, місцеве населення	3	3	3	2	3	3
ДГ з дітьми, місцеве населення	0	0	2	1	0	0

* Вибірка включає початкові критерії, а не додаткові категорії, під які можуть підпадати респонденти.

Рисунок 7: Вибірка ІКІ із зацікавленими сторонами в секторі захисту

Інтерв'ю з ключовими інформантами						
Тип зацікавлених сторін	Громада					
	Івано-Франківська	Бурштинська	Львівська	Трускавецька	Вінницька	Погребищенська
Міжнародна НУО	1	1	2	0	1	0
Українська НУО	4	3	5	3	5	0
Місцева влада/Надавач публічних послуг	1	1	1	4	3	5
МТП	1	0	0	0	1	1
Рада ВПО/Організація людей з інвалідністю	0	1	0	0	2	0

Додаток 2

Витяг з опитувальника (опитування ДГ та ОФГ) щодо вибору послуг:

Наскільки Ви згодні з наступними твердженнями? Твердження стосуються вашої громади.

Якщо «так» або «можливо», то куди, на Вашу думку, варто було б звернутися Вашому знайомому? До якої установи чи організації? Чому саме туди?

A. Якби мій друг зіткнувся з юридичними проблемами, наприклад, при отриманні документів чи доступу до послуг, я б знав/-ла, куди його направити.

B. Якби у мого друга виникли проблеми з психічним здоров'ям, наприклад, стрес або самотність, я б знав/-ла, куди його направити.

C. Якби моя подруга зазнала фізичного насильства з боку партнера, з яким вона живе, я б знав/-ла, куди її перенаправити.

D. Якби мій друг підозрював, що сусідська дитина зазнає недбалого ставлення (наприклад, залишається без нагляду або не має доступу до освіти), я б знав/-ла, куди його перенаправити.

E. Якби мій друг з хронічною хворобою потребував домашнього догляду, я б знав/-ла, куди його направити.

Додаток 3

Рисунок 8: Бюджетний баланс досліджених громад, 2021-2024 рр.⁴⁸

	2021	2022	2023	2024
Львівська	-512654524.7	2086161297	-1181488419	1180682166
Трускавецька	31861034.8	38428648.06	8927334.79	-10949264.45
Вінницька	-109633960.7	709973857.3	-440805569.6	139565506.4
Погребищенська	625382.87	14569747.09	19414402.46	5122746.42
Івано-Франківська	24261139.27	131780963.5	-17777977.15	93522332.05
Бурштинська	13804431.49	15698340.31	-12077329.78	8685531.94

Додаток 4

Рисунок 9: Рішення, запропоновані учасниками семінару для обраних проблем у сфері соціального захисту, а також зацікавлені сторони, відповідальні за їх реалізацію

Соціальний захист					
Визначені проблеми та запропоновані рішення		Уряд	Місцева влада	НУО	Інше
Обмежений обсяг послуг соціального захисту в малих громадах	Розширення мережі надавачів соціальних послуг		●	●	
	Розробка механізму фінансування соціальних послуг	●	●	●	
	Розширення програм субсидування	●	●		
Потреба у стабільному, безпечному соціальному житті	Аудит нерухомості, що є у власності громад, створення реєстру (єдиного державного реєстру), адаптація реєстру для цілей обліку житлового фонду	●	●	●	
	Будівництво нового соціального житла, залучення інвестицій		●	●	
	Розвиток можливостей оренди з правом викупу	●	●	●	
Інфраструктура в МТП не пристосована для людей з інвалідністю	Розвиток можливостей оренди з правом викупу	●		●	Організації для людей з інвалідністю
	Врахування критеріїв інклюзивності при створенні нових МТП	●			Організації для людей з інвалідністю
	Створення резерву (резервних потужностей) інклюзивних місць у МТП	●	●		Організації для людей з інвалідністю

Рисунок 10: Рішення, запропоновані учасниками семінару для обраних проблем у сфері правової допомоги, інформування та обізнаності, а також зацікавлені сторони, відповідальні за їх реалізацію

Правова допомога, інформація та обізнаність					
Визначені проблеми та запропоновані рішення		Уряд	Місцева влада	НУО	Інше
Бюрократичні перешкоди, з якими стикаються ВПО	Дотримання принципу екстериторіальності у разі виникнення юридичних питань	●	●	●	
	Розширення можливостей онлайн-послуг, навчання цифровим навичкам, надання приміщень з доступом до	●	●	●	Громадські послуги, бібліотеки тощо.
	Адвокаційні заходи щодо нормативних актів, які перешкоджають доступу до послуг	●	●	●	
	Інформаційні кампанії, тренінги для надавачів послуг	●	●	●	
Недостатня ясність щодо того, якими службами громадської захисту можуть скористатися ВПО	Дорожні карти від місцевих органів влади щодо доступних послуг, пільг, гарантій	●		●	
	Кейс-менеджмент	●		●	
	Інформаційні кампанії, в тому числі через ЗМІ			●	
Низький рівень правової обізнаності населення	Інформаційні кампанії, тренінги, роздаткові матеріали (повна інформація, що надається ВПО)	●	●	●	
	Кейс-менеджмент	●		●	

Рисунок 11: Рішення, запропоновані учасниками семінару для обраних проблем у сфері психосоціальної підтримки, а також зацікавлені сторони, відповідальні за їх реалізацію

Психосоціальна підтримка

Визначені проблеми та запропоновані рішення		Уряд	Місцева влада	НУО	Інше
Потреба в підтримці для одиноких людей	Проведення оцінки потреб (доступні послуги, можливості), визначення пріоритетних напрямків програм соціалізації		●	●	
	Створення/стимулювання формування групових ініціатив - їх навчання та розвиток		●	●	Члени громад
	Реалізація проєктів - зустрічі, тренінги, майстер-класи		●	●	
	Розвиток каналів комунікації для місцевої громади		●	●	
Потреба у соціалізації та адаптації дітей з інвалідністю	Аналіз наявних програм та ресурсів на рівні громади та держави		●	●	
	Інформування опікунів про можливості, доступні в громаді (якщо такі є)		●	●	Співробітники відповідних установ
	Створення груп (самостійної) підтримки для осіб, які доглядають за дітьми з інвалідністю		●	●	
	Організація дитячих таборів та денних центрів догляду для дітей з інвалідністю	●	●	●	
	Вирішення питання транспортування/проведення консультацій поза місцем роботи	●	●	●	
Психологи не готові вирішувати конкретні проблеми	Розширення державних програм (тренінгів) для підвищення кваліфікації психологів, які працюють із специфічними психологічними проблемами	●	●	●	
	Стажування для психологів		●	●	
	Організація психологічних форумів		●	●	
	Обмін міжнародним досвідом		●	●	
	Підвищення обізнаності серед людей, які потребують допомоги або мають негативний досвід		●	●	

Рисунок 11: Рішення, запропоновані учасниками семінару для обраних проблем у сфері гендерно-зумовленого насильства та захисту дітей, а також зацікавлені сторони, відповідальні за їх реалізацію

Гендерно-зумовлене насильство та захист дітей

Визначені проблеми та запропоновані рішення		Уряд	Місцева влада	НУО	Інше
Недостатня кількість денних закладів по догляду для дітей з інвалідністю	Вирішення кадрових питань у закладах шляхом підвищення пропонованої заробітної плати		●		
	Розширення державних програм для дітей з інвалідністю	●			
	Залучення міжнародних зацікавлених сторін до створення та функціонування денних центрів догляду	●	●	●	
Люди не повідомляють про ГЗН /жорстоке поводження з дітьми через страх або звинувачення	Забезпечення відповідності законодавства міжнародним угодам (зокрема Стамбульській конвенції)	●			
	Можливість анонімного повідомлення про насильство (свідками)	●			
	Систематичні інформаційні кампанії уряду щодо доступної підтримки	●	●	●	Громадські послуги, бібліотеки тощо.
Брак фахівців з питань психологічного насильства	Збільшення заробітної плати спеціалізованого персоналу	●	●		
	Забезпечення навчання українських психологів щодо образливої мови/словесного домагання	●	●	●	
	Забезпечення підтримки міжнародних організацій	●	●	●	

Кінцеві примітки

1. УКГС ООН, [План гуманітарних потреб і реагування на 2024 рік](#), грудень 2023 року.
2. УКГС ООН, [План гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), січень 2025 року.
3. REACH, [Наслідки раптового скорочення фінансування для українських ОГС](#), березень 2025 року (англійською).
4. УКГС ООН, [Переглянутий план гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), квітень 2025 року.
5. УКГС ООН, [План гуманітарних потреб та реагування на 2025 рік](#), січень 2025 року.
6. REACH, [Дослідження перехідних процесів](#), лютий 2025 року (англійською).
7. МОМ, [Україна – Звіт МОМ про внутрішнє переміщення в Україні: Раунд 19 Загального опитування населення](#), січень 2025 року.
8. REACH, [Вразливості в місцях тимчасового проживання](#), грудень 2024 року.
9. Україна, [Закон про соціальні послуги](#), чинний від 1 січня 2020 року.
10. Там само.
11. Портал «Децентралізація», [Закон про соціальні послуги: переваги та ризики нової редакції](#), 15 січня 2020 року.
12. Лабораторія законодавчих ініціатив, [Соціальні послуги в умовах війни: нові зміни та виклики](#), 7 листопада 2023 року.
13. Україна, [Закон про соціальні послуги](#), чинний від 1 січня 2020 року.
14. Урядовий портал, [Уряд удосконалив роботу Рад ВПО при місцевих органах влади](#), 1 грудня 2023 року.
15. REACH, [Спроможності та виклики рад ВПО](#), травень 2025 року.
16. Там само.
17. УКГС ООН, [Переглянутий план гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), квітень 2025 року.
18. Кластер з питань захисту в Україні, [Аналіз у сфері захисту: Критична потреба в гуманітарному захисті під час збройного конфлікту насильств](#), липень 2024 року.
19. УКГС ООН, [Переглянутий план гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), квітень 2025 року.
20. REACH, [Наслідки раптового скорочення фінансування для українських ОГС](#), березень 2025 року (англійською).
21. Кластер з питань захисту в Україні, [Інформаційна панель «Досягнення 2025»](#), доступ отримано 14.07.2025 року.
22. Україна, [Закон про соціальні послуги](#), чинний від 1 січня 2020 року.
23. Портал «Децентралізація», [Створення центрів стійкості в громадах](#), доступ отримано в січні 2025 року.
24. Портал «Децентралізація», [Створення центрів стійкості в громадах](#), доступ отримано в січні 2025 року.
25. REACH, [Інформаційна панель дослідження «Оцінка мультисекторальних потреб» за 2024 рік](#), вересень 2024 року (англійською).
26. REACH, [Оцінка вартості життя: Стратегії адаптації та соціального захисту в громадах Івано-Франківської області](#), вересень 2024 року.
27. REACH, [Оцінка мультисекторальних потреб за 2024 рік](#), серпень 2024 року.
28. REACH, [Дослідження ситуації у сфері захисту дітей в Південно-Східній Україні](#), липень 2024 року (англійською).
29. Портал «Децентралізація», [Реформа сфери соціальних послуг в умовах децентралізації](#), доступ отримано в липні 2025 року.
30. Світовий банк, [Соціальний захист в Україні: Наявні та майбутні потреби](#), червень 2022 року.
31. REACH, [Дослідження перехідних процесів](#), лютий 2025 року (англійською).
32. Open Budget, [Урядовий сайт з питань бюджету для громадян, місцеві бюджети](#), доступ отримано в липні 2025 року.
33. REACH, [Про що свідчать дані про повернення ВПО в небезпечні райони?](#), грудень 2024 року (англійською).
34. Kyiv Independent, [Контрнаступ: Дехто не евакуюється з прифронтових міст України. Чому?](#), 31 травня 2024 року.
35. REACH, [Про що свідчать дані про повернення ВПО в небезпечні райони?](#), грудень 2024 року (англійською).
36. Міністерство національної єдності України, [Покращилося функціонування пунктів тимчасового розміщення ВПО](#), 30 травня 2024 року.
37. REACH, [Оцінка мультисекторальних потреб за 2024 рік](#), серпень 2024 року.
38. REACH, [Інформаційна панель дослідження «Оцінка мультисекторальних потреб» за 2024 рік](#), вересень 2024 року (англійською).
39. REACH, [Оцінка мультисекторальних потреб за 2024 рік](#), серпень 2024 року.
40. Там само.
41. Там само.
42. Українські національні новини, [Кабмін пропонує у 2026 році збільшити мінімальну пенсію на 203 гривні](#), 1 липня 2025 року.
43. REACH, [Оцінка вразливості в місцях тимчасового проживання](#), грудень 2024 року.
44. REACH, [Оцінка вразливості в місцях тимчасового проживання](#), грудень 2024 року.
45. REACH, [Субсидія на оренду житла для ВПО: аналіз ринкових цін на оренду житла за даними онлайн-платформ](#), липень 2025 року.
46. Open Budget, [Урядовий сайт з питань бюджету для громадян, місцеві бюджети](#), доступ отримано в липні 2025 року.
47. УКГС ООН, [Переглянутий план гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), квітень 2025 року.
48. Open Budget, [Урядовий сайт з питань бюджету для громадян, місцеві бюджети](#), доступ отримано в липні 2025 року.

Про Ініціативу REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT).